RNI NO. MAHMAR/2020/84035

BAHUJAN SAURABHA
बहुजन सौरभ

रविवार, १६ मार्च २०२५ | वर्ष : ५ | अंक : ८० | दैनिक | किंमत : ₹ ५/-
Sunday, 16 March 2025 | Year : 5 | Issue : 80 | Daily | Rate: Rs. 5/-

तर भारताला काहीही भवितव्य नाही : पलानीवेल थियागा राजन

जर उत्तरेकडेच्या गरीब आणि भरमसाठ लोकसंख्या असणाऱ्या राज्यांच्या परिस्थितीत सुधारणा झाली नाही, त्यांच्या दरडोई उत्पन्नात वाढ झाली नाही तर या देशाला काहीही भवितव्य नाही. हे वास्तव आहे. मुद्दा हा आहे की आम्ही राज्य सरकार असल्यामुळे आम्ही ही स्थिती सुधारू शकत नाही. आणि जो पक्ष केंद्रात सत्तेत आहे, त्या पक्षाने यावर लक्ष केंद्रीत करण्याऐवजी आमचे महत्त्व कमी करणे, आम्हाला लक्ष्य करणे, आम्हाला धमकावणे, आमच्याकडून निधी उकळणे, आम्हाला ब्लॅकमेल करणे यावर लक्ष केंद्रीत केले आहे, अशी टीका राजन यांनी भारतीय जनता पक्षावर केली.

चैनई : राष्ट्रीय शिक्षण धोरण व मतदारसंघ पुनर्रचनेवरून सध्या केंद्र सरकार व दक्षिणेकडील राज्यांमध्ये मतभेद पाहायला मिळत आहेत. विशेषतः तामिळनाडू राज्यातून केंद्र सरकारच्या धोरणाला मोठा विरोध होताना दिसत आहे. त्यातच तामिळनाडूने नुकत्याच सादर झालेल्या राज्याच्या अर्थसंकल्पात रुपयाचे चिन्हच बदलून ते तामिळ भाषेत केले. त्यामुळे यावरून राजकीय दावे-प्रतिदावे होत असतानाच आता तामिळनाडू सरकारमधील एका वरीष्ठ मंत्र्यांनी भाजपाशासित केंद्र सरकारवर हल्लाबोल केला आहे. तामिळनाडूचे माजी अर्थमंत्री व विद्यमान माहिती व तंत्रज्ञान खात्याचे मंत्री पलानीवेल थियागा राजन यांनी केंद्र सरकारला उत्तरेकडील राज्यांच्या विकासाकडे लक्ष देण्याचा सल्ला दिला आहे. केंद्र सरकारने आम्हाला धमकावण्याऐवजी उत्तरेकडेच्या राज्यांच्या विकासाकडे लक्ष द्यायला हवे, असे राजन म्हणाले आहेत. त्यांचे हे विधान पुन्हा एकदा केंद्र व तामिळनाडू यांच्यातील वादाचे कारण ठरण्याची शक्यता आहे. देशातल्या श्रीमंत राज्यांमधून गरीब राज्यांकडे वळवल्या जाणाऱ्या पैशाचे प्रमाण वाढले आहे. दुसरीकडे दोन्ही राज्यांमधील ही आर्थिक दरी वाढतच आहे. जेव्हा सध्याचे मोदी सरकार सत्तेत आले, तेव्हा तामिळनाडूला दिल्या जाणाऱ्या प्रत्येक 1 रुपये मूल्याच्या योजना व अनुदानामागे उत्तर प्रदेशला 2 रुपये 90 पैशांच्या योजना मिळत होत्या. 2024 पर्यंत हे प्रमाण थेट 4 रुपये 35 पैशांपर्यंत वाढले आहे, असा दावा राजन यांनी केला. एवढा पैसा खर्च करूनही उत्तर प्रदेशमधील दरडोई उत्पन्नात घटच झाली आहे.

फॅसिझम आणि भांडवलशाहीमुळे देश वेगळ्या वळणावर : हर्षवर्धन सकपाळ

सावंतवाडी : धर्माच्या नावाखाली भांडवलदारांचे हित साधले जाणाऱ्या शक्तिपीठ महामार्गाला राष्ट्रीय काँग्रेस पक्षाचा विरोध आहे. तसेच फॅसिझम आणि भांडवलशाहीमुळे देश वेगळ्या वळणावर आहे. त्यामुळे काँग्रेस पक्षच देशाला न्याय मिळवून देऊ शकतो असा विश्वास काँग्रेस प्रदेशाध्यक्ष हर्षवर्धन सकपाळ यांनी पत्रकार परिषदेत व्यक्त केला.

सिंधुदुर्ग दौऱ्यावर आलेल्या काँग्रेस प्रदेशाध्यक्ष हर्षवर्धन सकपाळ सावंतवाडी मध्ये पत्रकार परिषदेत बोलत होते. ते म्हणाले, फॅसिझम आणि भांडवलशाहीमुळे देश वेगळ्या मार्गावर चालला आहे, त्यामुळे देशाची संस्कृती, परंपरा व विचारांचे रक्षण करण्यासाठी येणाऱ्या काळात काँग्रेस आक्रमकतेने लढणार आहे. राहूल गांधी हा चेहरा प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदीपेक्षा जास्त पटलावर असून भविष्यात हाच चेहरा काँग्रेससाठी आशेचा किरण ठरेल असा आशावाद काँग्रेसचे नवनिर्वाचित प्रदेशाध्यक्ष हर्षवर्धन सपकाळ यांनी व्यक्त केला. ते म्हणाले, भाजपाने मंत्री नितेश राणे यांना समाजामध्ये धार्मिक तेढ निर्माण करण्यासाठी मंत्रिमंडळात घेतले आहे. कोकणाला थोर विचारवंत, समाजसुधारक, स्वातंत्र्यसेनानी, लेखक, साहित्यिक लाभले आहेत. त्यामुळे नितेश राणे यांच्या वाचाळ पणामुळे कोकणची महाराष्ट्रात बदनामी होत आहे.

काँग्रेस पक्षाच्या प्रदेशाध्यक्ष पदाची सूत्रे हाती घेतल्यानंतर श्री सपकाळ यांनी प्रथमच सिंधुदुर्ग जिल्हा दौरा केला. या ठिकाणी कार्यकर्त्यांची मेळाव्याच्या माध्यमातून ते संपर्क साधणार आहे आज सावंतवाडी येथे ते दाखल झाल्यानंतर त्यांनी सुरुवातीला काँग्रेसचे नेते स्वर्गीय भाईसाहेब सावंत समाधीस्थळी भेट देऊन त्यांना अभिवादन केले त्यानंतर काँग्रेसचे ज्येष्ठ नेते वकील दिलीप नार्वेकर यांच्या निवासस्थानी त्यांनी पत्रकार परिषद घेतली.

बुद्ध गया महाबोधी महाविहार मुक्ती आंदोलन नाशिक येथे जिल्हाधिकारी यांना निवेदन

नाशिक : भारतीय बौद्ध महासभा महाराष्ट्र राज्य शाखा आणि नाशिक जिल्हा शाखा या दोन प्रतिनिधी मंडळाने नाशिक जिल्ह्याधिकारी यांना निवेदन देऊन बुद्धगया महाबोधी महाविहार मुक्त करावे यासाठी बुद्धगया टेम्पल कायदा 1949 मध्ये सुधारणा करावी अशी मागणी राष्ट्रपती, प्रधानमंत्री, बिहारचे राज्यपाल व मुख्यमंत्री यांना करण्यात आली. या प्रसंगी भारतीय बौद्ध महासभेचे महाराष्ट्र राज्य अध्यक्ष किशोर बच्छाव, महाराष्ट्र राज्य सल्लागार अनिल वैद्य (माजी न्यायाधीश) नाशिक, महासचिव पंकज खरे, महाराष्ट्र राज्य उपाध्यक्ष वाय. डी. लोखंडे, भन्ते प्रज्ञारत्न शाक्यवंश, भन्ते बुध्दरत्न, शाम पगारे, जिल्हा शाखा अध्यक्ष संजय भरीत, गुणवंत वाघ, बबन काळे, आर. आर. जगताप, बाळासाहेब सिरसाठ, ॲड. सहारे, शिवाजी काळे, अशोक गांगुर्डे, संदेश पगारे, सिद्धार्थ भालेराव, संजय नेटावटे जिल्हा उपाध्यक्षा मंदाकिनी दाणी, जयश्री गांगुर्डे, सत्यभामा वाळवंटे, संगिता गांगुर्डे, करुणा मगर, राजेंद्र मगर, हेमंत वाळवंटे, परार्डे, उत्तम गायकवाड, नंदु काळे इत्यादी मान्यवर उपस्थित होते.

जिच्या हाती शिक्षणाची दोरी ती जगाला उद्धारी : प्रा. संध्या राजूरकर

अंधश्रद्धेच्या बेड्या तोडून महाराष्ट्र अंनिसच्या महिला परिषदेचे उद्घाटन

नागपूर : महिलांनो विवेकवादी व्हा, विज्ञान वादी व्हा, वैज्ञानिक दृष्टिकोन मनात रुजवा. मुलांना शिकवा? जागृतीसाठी शिक्षणाची नितांत गरज आहे. जिच्या हाती शिक्षणाची दोरी ती जगाला उद्धारी 'असे विचार दै.बहुजन सौरभ च्या निवासी संपादक प्रा. संध्या राजूरकर यांनी व्यक्त केले. त्या महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीच्या राज्यव्यापी महिला परिषदेच्या उद्घाटन प्रसंगी अध्यक्षपदावरून बोलत होत्या.

महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीच्या राज्यव्यापी महिला परिषदेचे दोन दिवसीय आयोजन समाज कल्याण विभाग व अंनिस यांचे संयुक्त विद्यमाने, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर इंटरनेशनल कन्व्हेनशन सेंटर कामठी रोड नागपूर येथे आयोजित करण्यात आले आहे. कार्यक्रमाचे उद्घाटन प्रसिद्ध सामाजिक विचारवंत रविंद्र रुक्मिणी पंढरीनाथ यांच्या हस्ते झाले असून मंचावर ज्ञानेश्वर रक्षक गुरुदेव सेवा मंडळ, बाबासाहेब देशमुख उपायुक्त समाज कल्याण विभाग तसेच सुकेशिनी तेलगोटे सहाय्यक आयुक्त समाज कल्याण विभाग नागपूर उपस्थित होते. मान्यवरांच्या स्वागतानंतर या महिला परिषदेचे उद्घाटन अनोख्या पद्धतीने करण्यात आले. महिलांनी भूतबाधा, नक्षबळी, वृतवैकल्यें, तंत्र मंत्र, चेटूक अंधश्रद्धा यांच्या बेड्या अंगावर ठोकल्या व उद्घाटक रविंद्र पंढरीनाथ व इतर मान्यवरांनी त्या तोडल्या व उद्घाटन केले. तसेच अंधश्रद्धा निर्मूलन वार्तापत्राच्या विशेषांकाचे प्रकाशन करण्यात आले. या महिला परिषदेची प्रस्तावना करतांना ॲड. मुक्ता दाभोलकर म्हणाल्या कि उपवासापेक्षा आपुलकीची व क्रोधापेक्षा करुणेची गरज आहे. अंधश्रद्धा निर्मूलना साठी महिलांनी अधिकाधिक महिला जोडाव्या कारण महिलाच अंधश्रद्धेच्या बळी ठरतात व वाहक होतात. कार्यक्रमाचे संचालन प्रिती नगराळे यांनी केले.

या प्रसंगी उत्कृष्ट ट्रायबल आर्ट्स, वारली आणि गोंडी पेंटिंग यासाठी महाअंनिस भंडारा शाखेचे डॉ. वामन शेडमाके यांच्या कन्या सृष्टी शेडमाके तसेच श्रद्धा व अंधश्रद्धा या विषयावर उत्कृष्ट चित्रप्रदर्शनसाठी द्वितीय पुरस्कार प्राप्त शिवानी लामकाने यांचा मान्यवरांचे हस्ते सत्कार केला. संविधानाचे प्रास्ताविक अवनी चव्हाण हिने केले. कार्यक्रमाचे संचालन प्रिती नगराळे यांनी केले.तर आभार विजया श्रीखंडे यांनी मानले. या कार्यक्रमाला यशस्वी करण्यासाठी प्रा. पुष्पा घोडके, वर्षा सहारे, प्रिया गजभिये, देवानंद बडगे, चित्तरंजन चौरे, रामभाऊ डोंगरे, चंद्रशेखर मेश्राम, नरेश महाजन, देवयानी व डॉ. सुनील भगत, मंगला गाणार यांनी प्रयत्न केले.

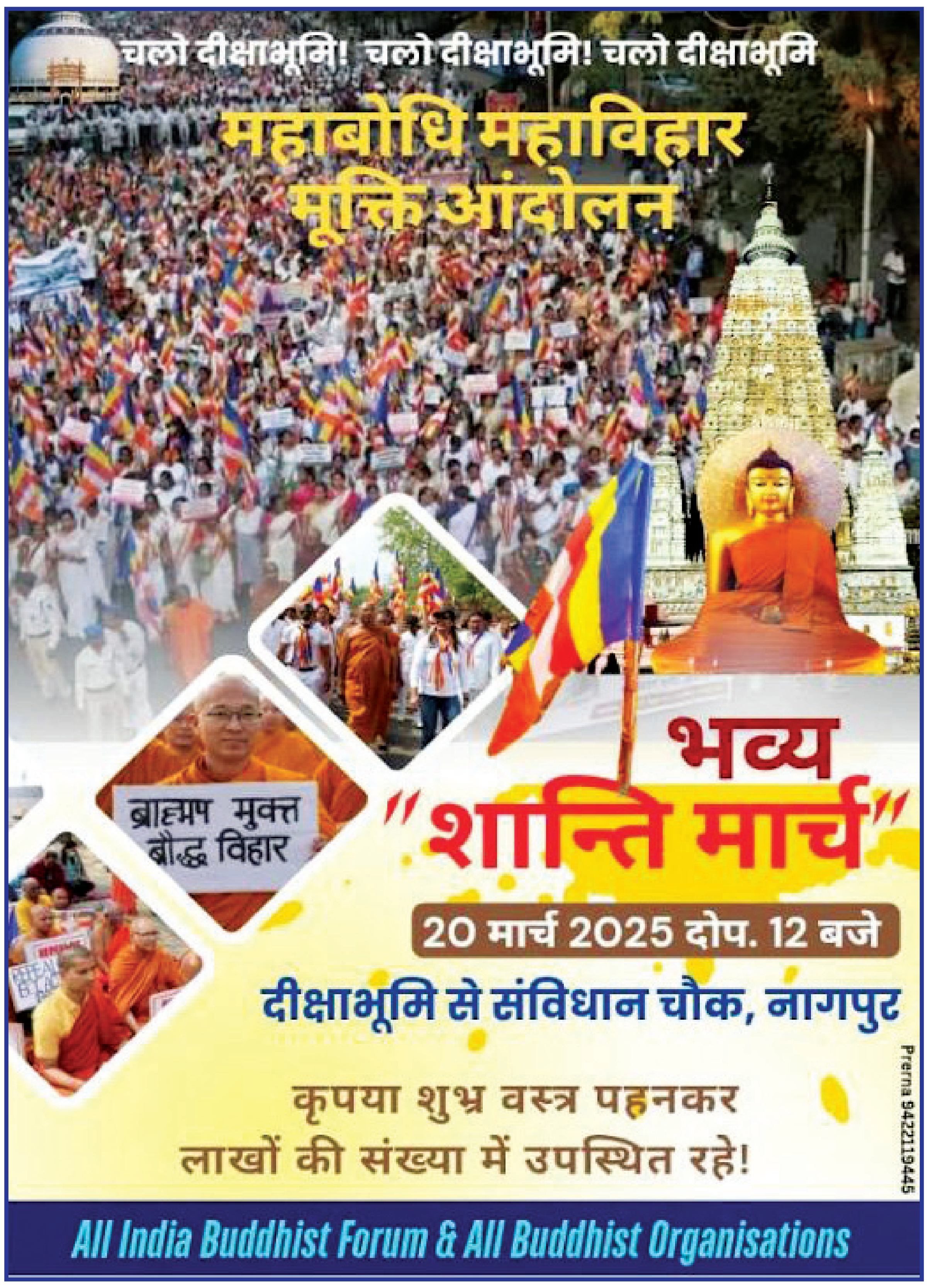

भारत धर्मनिरपेक्ष देश. सर्वांची स्वतंत्र धर्मस्थळे. त्यावर त्या-त्या धर्मियांचे नियंत्रण. अपवाद केवळ बोधगयेतील महाबोधी महाविहार. जगातला एकमेव अजब प्रकार. हा जगभरातील बौद्धांवर अन्याय. या विरुद्ध बौद्ध उठले. आंदोलनाचे शस्त्र उपसले. दिल्ली ते गल्लीपर्यंत पोहचले. रोज कुठे ना कुठे आंदोलने आहेत. त्याला महाराष्ट्रही अपवाद नाही. महाबोधी महाविहार आणि बोधीवृक्ष बौद्धांसाठी पवित्र आहेत.

महाबोधी महाविहार मुक्ती आंदोलनाकडे जगाचे लक्ष

सिद्धार्थ गौतम यांना येथे ज्ञानप्राप्ती झाली. तिथे चक्रवर्ती सम्राट अशोकांनी भव्य विहार बांधला. पुरातत्त्व डॉ. अलेक्झँडर कनिंगम यांनी उत्खननाच्या माध्यमातून बाहेर काढला. तेव्हापासून हे स्थळ जगाचे आकर्षण आहे.

महाबोधी महाविहार मुक्तीचे हे तिसरे मोठे आंदोलन आहे. पहिले आंदोलन श्रीलंकेचे भंते अनागारिक धम्मपाल यांच्या नेतृत्वात झाले. 1891 मध्ये भंते धम्मपाल आणि त्यांचे जपानी मित्र भंते कोजून बुद्धगयेला गेले. तेव्हा महाबोधी महाविहारावर शैवपंथीय पुजाऱ्याचे नियंत्रण होते. ते बौद्धांना प्रवेश देत नव्हते. त्या विरोधात भंते धम्मपाल उभे ठाकले. त्यांनी कलकत्ता येथे महाबोधी सोसायटीची स्थापना केली. 1893 मध्ये शिकागो येथे आयोजित जागतिक धर्म संसद झाली. तिथे त्यांचे प्रभावी भाषण झाले. त्याचा परिणाम जगभरातील प्रतिनिधींवर झाला. बौद्ध धम्माची महानता कळली. त्यांनी धर्म संसद गाजविली. त्यांनीच आपल्या भाषणातील 5 मिनिटे स्वामी विवेकानंद यांना दिले होते. धर्म संसदेनंतर भंते धम्मपाल यांनी जपान, चीन, इंग्लड, जर्मनी, थायलँड, अमेरिका आणि युरोपियन देशांचा दौरा केला. 1895 मध्ये जपान सरकारने एक किंमती बुद्धमूर्ती भेट दिली. ती महाबोधी महाविहारात स्थापन करण्याचा प्रयत्न केला. तेव्हा त्यांच्यावर हिंदू पुजाऱ्यांनी हल्ला केला. प्रकरण न्यायालयात गेले. तेव्हा इंग्रज राजवटीतील न्यायमूर्तीने बौद्धांच्या बाजूने न्याय दिला. अशा पद्धतीने पहिला लढा बौद्धांनी जिंकला. त्याला बौद्ध विद्वान राहुल सांकृत्यायन यांनी पाठिंबा दिला होता. ते काँग्रेसच्या स्वातंत्र्य आंदोलनात सक्रिय होते. त्यांनी हा विषय महात्मा गांधी आणि काँग्रेस पुढाऱ्यांपुढे मांडला. तेव्हा देश स्वतंत्र झाल्यावर हा विषय निकाली काढू असे आश्वासन देण्यात आले होते. ठोस आश्वासन न मिळाल्यामुळे सांकृत्यायन यांनी काँग्रेसच्या सचिव पदाचा राजीनामा दिला. ते काँग्रेसमधून बाहेर पडले होते. आता भाजपचे सरकार आहे. अल्पसंख्यांक खात्याचे मंत्री किरेन रिजिजू आहेत. ते बौद्ध आहेत. रामदास आठवले सामाजिक न्याय राज्यमंत्री आदी आहेत. ते बौद्ध आंदोलनात सहभागी होणार? गरज पडली तर राजीनामा देणार काय? हा प्रश्न आहे. भंते धम्मपाल यांच्या अथक प्रयत्नाने महाविहाराचे अधिकार मिळाले. त्याला काँग्रेसच्या काळात ग्रहण लागले. ते अद्याप कायम आहे. हा काळा कायदा आला. तेव्हा बौद्ध कमी होते. जागृत नव्हते.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी बौद्ध धम्माची दीक्षा दिली. त्यानंतर बौद्ध संख्या वाढली. समाज जागृत झाला. 2012 मध्ये भंते नागार्जुन सुरई ससाई यांच्या नेतृत्वात आंदोलन झाले. ते खूप गाजले. तेव्हा भंतेजींना अल्पसंख्यक आयोगाचे सदस्य करण्यात आले. मात्र ते काही करू शकले नाही. आज भारतीय बौद्ध जगातील बौद्धांच्या संपर्कात आहेत. त्यामुळेच महाबोधी महाविहार मुक्ती आंदोलन जगव्यापी झाले. पाच देशातील बौद्ध संघटनांनी पाठिंबा दिला. यावरून जगातील बौद्धांच्या भावना लक्षात येतात. महाविहाराच्या व्यवस्थापनासाठी 1949 मध्ये तत्कालीन बिहार सरकारने एक कायदा केला. त्या कायद्यात चार बौद्ध व चार हिंदू प्रतिनिधी असतात. अध्यक्ष त्या जिल्ह्याचा कलेक्टर असतो. कलेक्टर नेहमी हिंदू असतो. त्यामुळे 5 हिंदू, 4 बौद्ध प्रतिनिधी अशी विषम व्यवस्थापन रचना केली. तेव्हापासून हे बौद्धाच्या मते हा काळा कायदा आहे. हिंदू, इस्लाम, ख्रिश्चन, शिख धर्मियांचे प्रार्थना स्थळे आहेत. ते त्यांच्या ताब्यात आहेत. व्यवस्थापन सुद्धा त्यांच्याकडे आहे. मग बौद्ध स्थळावर हिंदूंचा हस्तक्षेप का? या विरूद्ध न्याय आंदोलन सुरू करण्यात आले. या बातम्या गोदी माध्यमात नाहीत. समाज माध्यमात आहेत. तत्कालीन माणसे जागी होत आहेत. आंदोलनात सहभागी होत आहेत. इथे जगभरातून बौद्ध येतात. व्यवस्थापन बघून निराश होतात. संताप व्यक्त करतात. त्यातून 1949 चा काळा कायदा रद्द करा. महाविहाराचे व्यवस्थापन बौद्धांच्या हातात सोपवा अशी मागणी आहे. देशभरातून बौद्ध भंते आले. त्यांनी 12 फेब्रुवारी-2025 रोजी आंदोलनाचा जयघोष केला. आंदोलनाचे लोण जगभर पसरले. 129 देशात बौद्ध आहेत. त्यापैकी सहा अधिकृत बौद्धराष्ट्र आहेत. त्यामध्ये थायलँड, म्यानमार, श्रीलंका, लाओस, कंबोडिया, भूतान या देशांचा समावेश आहे. बौद्ध बहुसंख्ये असलेल्या देशांची संख्या 18 आहे. त्यांच्यासाठी महाबोधी महाविहार भावनिक प्रश्न आहे. हा प्रश्न ताटकळत ठेवणे भारताला परवडणारे नाही. तो भारतीय विदेशी धोरणाला मारक ठरेल. बोधगयेत बौद्ध राष्ट्रांचे धम्म दूतावास आहेत. महाबोधी महाविहार फाल्गुन नदीच्या काठावर आहे. येथे तथागतांनी सात आठवडे वास्तव्य केले. युनोस्कोने 2002 ला महाबोधी विहाराला जागतिक पुरातत्त्व वास्तूचा दर्जा दिला. त्यानं इतिहास व बौद्ध धार्मिक महत्त्वावर शिक्कामोर्तब झाले. बुद्धाला या नगरीत ज्ञानप्राप्त झाल्याने या नगरीला ज्ञाननगरी असेही संबोधले जाते. तिसऱ्या शताब्दीतील प्राचिन विहारांपैकी हे एक आहे. 2567 वर्षानंतरही टिकून आहे. विहार 52 मीटर उंचीचा आहे. त्यात

बुद्धाची सोनेरी मूर्ति आहे. ती भूमीस्पर्श मुद्रेत आहे. बोधीवृक्ष डौलाने डोलत आहे. त्याखाली अनेक भंते ध्यानसाधनेत मग्न दिसतात. बोधगयेत थायलंडचा सुंदर वाई विहार आहे. म्यानमार, श्रीलंका, चीन, जपान, भूटान, व्हियतनाम आदी देशांची विहारे आहेत. बोधीवृक्षाचे पान खाली पडेल. तेव्हा ते आपल्याला नेता येईल. त्या संधीची प्रतीक्षा करणारेही दिसतात. बोधीवृक्ष विरोधकांनी चार वेळा नष्ट करण्याचा प्रयत्न केला. तथागतांनी पहिला आठवडा जिथे घासविला. तिथे एक चैत्य आहे. दुसरा आठवडा बोधीवृक्षाकडे एकटक बघत घालविला. तिथे रत्न चक्रमा आहे. बुद्धाने तिसरा आठवडा घालविला. तिथे त्यांचे पदचिन्ह आहेत. चौथा आठवडा रतनगड भागात घालविला. त्या भागात रत्नाकर चैत्य आहे. पाचवा आठवडा घालविला. तिथे अजपता वृक्षाच्या प्रतीक स्वरूपात दगडी स्तंभ आहे. मुळ अजाप वृक्ष बोधगयेपासून काही किलोमीटर अंतरावर आहे. सहावा आठवडा मुचालिंडा सरोवरजवळ घालविला. तिथे बद्धाची मूर्ती आहे. त्यावर फण काढलेला नाग आहे. सातवा आठवडा राजयाताना वृक्षखाली घालविला. महाबोधी महाविहार ग्रेनाइट दगडांनी बांधला आहे. त्यावर हत्तीं, मोर, फुलांचे नक्षीकाम आहे. महाविहारापासून 100 मिटर पुरातत्त्व कायद्याने मोकळी जागा हवी. ती राखण्यात व्यवस्थापन समितीला अपयश आले. दहा फुट अंतरावर मस्जिद झाली. काही मंदिरे उभारली. ती बेकायदेशीर बांधकामे हटवित नाही. महाविहारा सभोवारच्या 176 एकरात उत्खनन प्रस्तावित आहे. बोधीवृक्षाच्या उत्तरेकडे तीन बुद्धविहार असल्याच्या पुरातत्त्व नोंदी आहेत. जमिनीत आणखी बरेच काही दडलेले आहे. महाविहार निरंजन (फाल्गून) नदी काठावर आहे. सभोवारची माती, दगडे बिनधास्त आहेत. तिथे बुध्दम् शरणम् गच्छामीचे ध्वनी गुंजत आहेत. केवळ बौद्धच त्यांच्या श्रद्धा स्थळांचे रक्षण करू शकतात. या भावनेतून हे आंदोलन सुरू झाले. त्याला देश विदेशातून पाठिंबा मिळत आहे. ■ ■

भूपेंद्र गणवीर
मो. 9850031019

राज्यात व केंद्रात त्या त्या समाजांचे प्रतिनिधित्व आहे, पण ते स्वाभिमानी नाही, लाचार, गुलामगिरी पत्करलेला वैचारिक दृष्ट्या अपंगत्व असलेले आहे. मान्यवर कांशीरामजी यांनी ज्या विश्वासाने बहन मायावती यांच्याकडे बहुजन समाज पक्षाचे नेतृत्व दिले होते. ते कुठे तरी कमी पडले. आज उत्तर प्रदेशाच्या बाहेरच्या राज्यात कांशीरामजीसारखे पक्ष संघटन उभे करण्यास कमी पडते. त्याची सामिक्षा मान्यवर कांशीरामजी यांच्या 91 व्या जयंतीनिमित्त झाली पाहिजे. म्हणून हा लेख प्रपंच.

आज भारतात बहुसंख्य बहुजन समाजातील सर्व जातीमध्ये राजकीय स्पर्धा निर्माण झाली. ते निर्माण करणारे मान्यवर कांशीरामजी यांनी मागासवर्गीय

बहुजनांच्या म्हणजे मागासवर्गीय, ओबीसी, आदिवासी आणि अल्पसंख्याक समाजाचे राष्ट्रीय पातळीवर समर्थपणे नेतृत्व करेल अशी एकही व्यक्ती आज राजकीय पातळीवर नाही. हा सर्व बहुजन समाज विविध पक्षात स्वार्थासाठी विभागला आहे, कोणतीही एक ठोस विचारधारा न मानणारा हा बहुजन समाज आज पुन्हा पुन्हा विखुरलेल्या जात आहे आणि त्यांच्यात प्रचंड असंतोष आहे.

कांशी तेरी नेक कमाई, तुने सोती कोम जगाई!

समाजात प्रबोधन केले म्हणून झाली. त्यासाठी ते भारताच्या काश्मीर ते कन्याकुमारीपर्यंत गावागावात फिरले. असा माणूस ज्याने 4000 हजार किलोमीटर सायकल चालवुन फुले, शाहू, आंबेडकरांचे विचारांचे प्रबोधन करून आंदोलन उभे करून यशस्वी राजकारण केले व देशातल्या विमान आणि हेलिकॉप्टरमध्ये फिरून राजकारण करणाऱ्या नेत्यांना निवडणुकाद्वारे आपली ओळख निर्माण करून दाखविली, बहुजन समाजात आत्मविश्वास निर्माण केला. त्यामुळेच एक जोश पूर्ण घोषणा तयार झाली होती. ‘कांशी तेरी नेक कमाई तुने सोती कोम जगाई’ मात्र आज या घोषणेचा अर्थ आणि सत्यपरिस्थिती पूर्ण बदलली आहे. बहुजन समाजातील जाणकार, राजकारणी काय म्हणतात, ‘कांशी तेरी नेक कमाई, किस किसने बेच के खाई’ मान्यवर कांशीराम यांनी खूप मेहनत करून मागासवर्गीय समाजाला बहुजन समाज म्हणून संघटित केले. त्यासाठी त्यांनी क्रांतिकारी घोषणा दिल्या. त्यामुळे समाजात प्रचंड प्रबोधन झाले. त्या त्या घोषणा सत्ता मिळविण्याच्या स्पर्धेत अर्थपूर्ण बदलल्या. त्या घोषणामुळे बहुजन समाजात जनजागृती झाली. त्याच घोषणांचा आज प्रत्येक मतदारसंघात बहुजन समाज म्हणजे आपला बिकाऊ गुलाम मतदार आहे. असा समज वरिष्ठ पक्ष नेतृत्वाला झाला आहे. ‘जिसकी सांख्य भारी उतनी उसकी भागेदारी’ म्हणायचे आणि ज्याचा पैसे भारी त्याला उमेदवारी देऊन मतदार संख्येच्या हिशेबाने रुपये रोख घ्याचे, हा धंदा झाल्यामुळे बहुजन समाज पक्ष समाजापासुन विचारधारेपासुन दूर गेला आहे. जाती तोडो, समाज जोडो, सर्व जातीचा वैचारिक भाईचारा संपला, आता स्वार्थासाठी युती आघाडी होत असून फक्त राजकारण होत आहे. मग लोक कांशी तेरी नेक कमाई, तुने सोती कोम जगाई! कुठे गेली असे विचारायला लागले. मान्यवर कांशीराम यांचा जन्म 15 मार्च 1934 ला पंजाब राज्यातील मुक्काम पोस्ट खवासपूर जिल्हा रोपड येथे एका मागासवर्गीय रविदासीय म्हणजेच शीख चर्मकार समाजात झाला होता. त्यांच्या आईचे नांव बिशन कौर आणि वडिलांचे नांव हरिसिंग होते. रोपड येथील शासकीय महाविद्यालयात बीएस्सी पर्यत शिक्षण झाले होते. उच्च ऊर्जा पदार्थ संशोधन प्रयोग शाळा पुणे येथे नोकरीला लागले होते. 1965 ला केंद्र सरकारने डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या 14 एप्रिल जन्म दिनाची सार्वजनिक सुट्टी रद्द करण्याचा आदेश काढला होता. त्या आदेशाच्या विरोधात भारत सरकारच्या सेवेत असणाऱ्या मागासवर्गीय कर्मचाऱ्यांनी आंदोलन सुरू केले होते. त्या आंदोलनात कांशीरामजी उच्चपदस्थ अधिकारी असूनसुद्धा सहभागी झाले. तोच त्यांच्या जीवनातील क्रांतिकारी बदल होता. तिथूनच त्यांचा संघर्ष सुरू झाला. त्यांनी 1978 साली त्यांनी ऑल इंडिया बॅकवर्ड अँड मायनॉरीटीज कम्युनिटीज एम्प्लॉईज फेडरेशन (बामसेफ) All India Backward and Minority Communities Employees Federation (BAMCEF) स्थापना केली होती. 6 डिसेंबर 1981 साली त्यांनी दलित शोषित समाज संघर्ष समिती (डी एस-4) ची स्थापना केली. तेव्हा त्यांचा एक लोकप्रिय नारा होता. ‘ब्राम्हण, ठाकूर, बनिया चोर है बाकी सब डीएस फोर है.’ 14 एप्रिल 1984 बहुजन समाज पक्षाची स्थापना झाली. हर समस्या कि चाबी सत्ता होती है, म्हणूनच ‘जिसकी जितनी संख्या भारी उसकी उतनी हिस्सेदारी’. व्होट हमारा राज तुमारा नही चलेगा, नही चलेगा. न बिकनेवाला समाज बनविण्यासाठी त्यांनी चार हजार किलोमीटर सायकलवरून यात्रा करून प्रबोधन केले. एक नोट एक व्होट, प्रयोग यशस्वी करून दाखविला. होऊ शकत नाही, म्हणणाऱ्यांना होऊ शकते हे करून दाखविले. सर्व समस्या ची 85 बनाम 15 टक्केची चाबी कुठे हरवली आहे. ती शोधण्याची इच्छाशक्ती आज राजकीय नेतृत्व करणाऱ्या मायावतीसह कोणत्याही राजकीय नेत्यात राहिली नाही. या सर्व घटनाची प्रामाणिकपणे आत्मचिंतन परीक्षण किंवा समीक्षा करण्याची तयारी कोणत्याही नेत्यांची नाही. म्हणून बहुजन समाज पहिल्यापेक्षा आता जास्त संघटनेत विभागला जात आहे. त्यामुळेच संघटीत बहुजन आज असंघटीत बहुजन झाला आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी पुणे करारावर प्रतिक्रिया देताना सांगितले होते की संयुक्त मतदार संघ म्हणजे एक गलिच्छ उपनगर ज्या नगराचा उमेदवार ठरविण्याचा अधिकार उच्चवर्णीय लोकांना आहे आणि त्याचा समाजाचा सत्यानाश करण्यासाठी वापर करणे म्हणजेच कांशीरामजीच्या शब्दात चमचा. (आजचे राष्ट्रपती, प्रधानमंत्री) चमचा हा घराघरात वापरल्या जाणारे हत्यार आहे. जे स्वतः कोणतेही काम करू शकत नाही. पुणे करारानंतर राजकारण्यांनी असेच चमचे मागासवर्गीय, असंघटित, कष्टकरी, शोषित, पीडित, आदिवासी आणि अल्पसंख्याक समाजात निर्माण केले. चमचाचा वापर नेहमी आपल्या फायद्यासाठीच होतो. त्यामुळे तो कोणाचे नुकसान स्वतः करीत नाही. कोणाच्या सांगण्यावरून करतो. कांशीराम यांच्या बसपाची ‘बहुजन हिताय बहुजन सुखाय’ घोषणा जेव्हा मायावतीने सर्वजण हिताय केली तेव्हा सत्ता आल्यावर चमचा आणि हत्यार कसे वापल्या जाते हे दिसून आले. मायावती सत्ता चालविण्यास, समाजाच्या आणि राज्याच्या हिताचे निर्णय घेण्यास समर्थ होत्या. म्हणूनच त्यांनी अनेक विद्यालयाला महाविद्यालयाला महापुरुषाच्या नांवे देऊन वैचारिक समाजक्रांती केली होती. अनेक जिल्ह्याचे नांव सर्व महापुरुष संत महामाताच्या नावे केले. त्यामुळे मागासवर्गीय समाजात विशेष चमार समाजात क्रांतिकारी बदल हवा होता. पण तो काय बदल झाला नाही? हे कांशीरामजीचे तत्वज्ञान मायावतीने केवळ सत्ता मिळवण्यासाठी मातीमोल करून ठेवले. हे आता सर्वच कॅडरबेस, बामसेफचे उच्चशिक्षित अधिकारी खाजगीत म्हणतात. त्यामुळे चमचा युग काय करू शकते 2012 च्या निवडणुकीने बहुजन समाजाला दाखवून दिले. नंतर 2014, 2019 च्या निवडणूक निकालाने देशातील चार नंबरची राजकीय पार्टीची दिशा आणि दशा दाखवून दिली. त्यामुळेच कांशी तेरी नेक कमाई, तुने सोती कोम जगाई! या घोषणेतील उर्जा निघून गेली. बहुजनांनी म्हणजे मागासवर्गीय, ओबीसी, आदिवासी आणि अल्पसंख्याक समाजानी बसपाचा मतदार का राहावा आणि बसपाला मतदान का करावे? यांचे अभ्यासपूर्ण आत्मचिंतन झाले पाहिजे. मान्यवर कांशीराम यांनी जागी केलेली कोम (बहुजन समाज) पुन्हा पुन्हा दिशाहीन होऊन का झोपतो. त्याची चिकित्सा झाली पाहिजे. त्यासाठी ‘कांशी तेरी नेक कमाई तुने सोती कोम जगाई’ या घोषणाचा मान्यवर कांशीराम यांच्या जयंती दिनी बहुजन समाजाला विसरता येणार नाही. मान्यवर कांशीराम यांच्या क्रांतिकारी विचारांना व प्रतिमेला त्रिवार वंदन आणि बहुजन समाजास जयंतीनिमित्त हार्दिक शुभेच्छा. ■ ■

सागर रामभाऊ तायडे
मो. 9920403859

वसुंधराताईंची प्रेरक धम्मगीते

प्रसिद्ध धम्मप्रचारिका, ओजस्वी मार्गदर्शक आणि कवयत्री वसुंधरा मधाळे यांचे ‘धम्मधारा’, ‘धम्ममेघ’ आणि ‘धम्मांकुर’ असे तीन काव्यसंग्रह बौद्ध धम्मातील त्रिरत्नांना वाहिलेली भावपूर्ण सुमनांजलीच आहेत. जगातील प्रत्येक मानवाला वसुंधराताईंची धम्मगीते नवा जीवनमार्ग दाखविणारी आहेत. राजर्षी शाहू महाराजांच्या कोल्हापूर नगरीतील प्रतिभावंत कवयित्री वसुंधरा मधाळे यांनी गत 40 वर्षांपासून आपला संसार सांभाळून बौद्ध धम्माच्या प्रचार-प्रसाराला स्वतःला वाहून घेतले आहे. अतिशय प्रेमळ, मितभाषी, दयावान वसुंधराताई ओजस्वी मार्गदर्शक आणि उत्कृष्ट कवयत्रीसुद्धा आहेत. त्यांचे ‘धम्मधारा’ (2001), ‘धम्ममेघ’ (2016) आणि ‘धम्मांकुर’ (2017) असे तीन काव्यसंग्रह बौद्ध धम्मातील त्रिरत्नांना वाहिलेली भावपूर्ण सुमनांजलीच आहेत. जगातील प्रत्येक मानवाला वसुंधराताईंची धम्मगीते नवीन जीवनमार्ग दाखविणारी आहेत. अतिशय अर्थपूर्ण, उद्बोधक, समाजप्रबोधनपर त्यांच्या धम्मगीतांनी बौद्ध साहित्यात मोलाची भर टाकली आहे. वसुंधराताईंचा ‘धम्मधारा’ हा पहिला काव्यसंग्रह स्वातंत्र्य, समता, बंधुत्व, मानवी मन, बौद्ध तत्त्वज्ञान या अपेक्षा पूर्ण करणारा असल्याचे जाणवते. यातील कविता वाचल्यानंतर ‘धम्मधारा’ काव्यसंग्रहाचे नाव सार्थ आहे असे वाटते. धम्माच्या या निखळ काव्यधारांनी ओलेचिंब न्हाऊन निघाल्यानंतर परिशुद्ध मनाने बौद्ध धम्माची वाटचाल चालण्यास प्रेरणा मिळते. ‘धम्मधारा’तील कविता समजण्यास वाचकाला बौद्ध धम्माची माहिती असणे आवश्यक आहे. अशी माहिती असणाऱ्या वाचकांना या कविता वाचताना निश्चितच गोडी वाटते. कारण वसुंधराताईने ‘धम्मधारा’त बौद्ध शिकवणुकीला मोजक्या शब्दात लिपीबद्ध करून वाचकांच्या हाती दिला आहे. वसुंधराताई या करुणेने भारलेल्या अन् बौद्ध धम्माचे सतत चिंतन, मनन करणाऱ्या विचारवंत असल्यामुळे त्यांनी आपल्या भावना अत्यंत सोप्या शब्दात काव्यात मांडल्या आहेत. बौद्ध धम्माची वाटचाल चालायची तर माणसाची त्रिविध शुद्धता महत्त्वाची आहे. ‘अनित्य’ या कवितेत सत्य सांगताना त्या म्हणतात,

जे जे आले उदयास ते ते जाई लयास
या निसर्ग नियमास जाणिले बुद्धाने खास ।
सत्य गवसले बुद्धास दिली शिकवण जगास
बनूनी पहिला प्रज्ञावंत दिला सुखाचा महामंत्र ।

‘धम्ममेघ’ हा दुसरा काव्यसंग्रह. बुद्ध, कबीर, फुले, शाहू, बाबा यांचे मानवी मूल्यांचे जतन करणारे विचार जे लोक आत्मसात करून त्यानुसार आचरण करतात त्यांचे जीवन विकासाकडे, प्रगतीकडे झेपावून सुख अनुभवतात. पण जे लोक या महान विचारांना नकार देतात. त्यांचे जीवन अंधश्रद्धेने, व्यसनाने, व्यभिचाराने आणि अज्ञानाने बुरसटलेले असते. दुःखात, डोहात व्याकुळलेले असते. अज्ञानाच्या वणव्याने दुग्ध झालेल्या ओसाड वाळवंटी मनावर महामानवांच्या विचारांचा शीतल शिडकावा करून ‘धम्ममेघ’ या काव्यसंग्रहातून प्रबोधनाचा अल्पसा प्रयत्न वसुंधराताईने केला आहे. वसुंधराताई म्हणतात, ‘सदाचारातून सुख मिळते. जो आनंद मला मिळतो तो इतरांनाही मिळावा म्हणून क्षणोक्षणी मनी पंचशीलाची स्मृती अन् कृती ठेवून धम्म प्रवचन, धम्मवर्ग, धम्मशिबिर याच्यातून धम्मप्रचारासाठी धम्मप्रवास करते.

स्वतः आचरणशील बौद्ध बनून इतरांच्या हितासाठी, सुखासाठी जीवनातील सत्य इतरांना पटवून देण्याचा संदेश ‘धम्मांकुर’ हा त्यांचा तिसरा काव्यसंग्रह देतो. धम्मांकुर काव्यसंग्रहाच्या मनोगतात वसुंधराताई म्हणतात, ‘मानवता जिवंत ठेवणे हे माझे श्रेष्ठ कर्तव्य समजते. मला जे सत्य समजले ते इतरांपर्यंत पोहचविण्याचा अल्पसा प्रयत्न करते. आपल्या अंगावरील वस्त्र हे सुद्धा डॉ. बाबासाहेबांच्या अथक प्रयत्नामुळे, त्यागामुळे, प्रेरणेमुळे मिळाले, हे जे लोक विसरले आहेत, त्यांना त्याची आठवण करून देण्याची जबाबदारी माझी पण आहे हे समजते. अंधश्रद्धेकडे, व्यभिचाराकडे, व्यसनाकडे वळलेले मन सद्धम्माकडे वळावे हाच माझ्या कवितेचा उद्देश आहे.’ ‘आईचे थोरपण’ या कवितेत वसुंधराताई म्हणतात,

आईमुळे मला मिळाले जीवन । आईच्या कुशीत सरले बालपण ।
सुसंस्कारी आईच्या सहवासात आले तरुणपण ।
प्रेमळ पुष्प वृष्टीची उधळण ।
आशीर्वादाने सासरी केली पाठवण । आईच्या अस्तित्वात सुख माहेरपण ॥
आईचे अनंत आम्हावर ऋण । किती वर्णावे तिचे थोरपण ।
पुन्हा पुन्हा मागे वळून पाहे मन ।
आता न दिसणार तुझे रूप देखणे ॥

धम्म देशना देण्याच्या पवित्र कार्यात व्यस्त असतानाही बौद्ध समाजाची अवती-भवती दिसणारी सत्य स्थिती पाहून, व्याकूळ होऊन आणि त्यांच्यात परिवर्तन घडावे या एकाच ध्येयाने प्रेरित होऊन वसुंधराताईंनी उत्तमोत्तम काव्यरचना केली आहे. सर्वसामान्य माणसाचे जीवन दुःख मुक्त होऊन त्याला शांती, समाधान कसे प्राप्त होईल याचा संदेश या काव्यातून देण्याचा कौतुकास्पद प्रयत्न त्यांनी केला आहे.

वैऱ्याला मैत्रीने जिंकणारा । दुष्टाला माणूस बनविणारा ॥
अंधाला दिव्यदृष्टी देणारा । जगी आहे बौद्ध धम्म खरा ॥
शांततेचा संदेश देणारा । विश्व वंदनीय कल्याणकारा ॥ दूर करी तो अज्ञानांधारा । अवनीचा अलौकिक तारा ॥

अशी अहोरात्र बौद्ध धम्माची थोरवी गाणाऱ्या वसुंधराताई मधाळे आज मात्र अंथरुणाला खिळल्या आहेत. कोल्हापूर सोडून मुंबईत कायम वास्तव्य करणाऱ्या वसुंधराताई अनेक दिवसांपासून जीवन-मृत्यूशी कठोर संघर्ष करीत आहेत. दुर्धर आजारापासून त्या लवकरात लवकर बऱ्या व्हाव्या, त्यांना दीर्घायुष्य लाभो अशी मंगलकामना तथागत बुद्धांच्या चरणी आपण सर्वजण करूया. ■ ■

मिलिंद मानकर
मो. 8080335096

युगपुरुष महाराज मल्हारराव होळकर

राजे राजर्षी श्रीमंत थोरले सुभेदार मल्हारराव होळकर यांचा जन्म 16 मार्च 1693 रोजी झाला. मल्हार उर्फ मल्हारी अशी नावरुपी ओळख असलेल्या या मुलाचे वडील खंडूजी हे केवळ तीन वर्षाचे असतांनाच निवर्तले. मल्हाररावांची आई जिवाईस दिवसेंदिवस भावकीचा वाढता जाच असहाय्य होऊ लागला. वाढत्या कलहातून आपल्या मुलाला अपाय होऊ नये. त्यामुळे मुलाच्या संगोपनासाठी त्या खानदेशातील नंदुरबार जिल्ह्यात असलेल्या ‘तळोदा’ येथे भोजराज बारगळ या भावाकडे आश्रयाला आल्यात.

अल्पावधितच मल्हाररावांच्या आईचे निधन झाले. आई-वडिलांविना मल्हारराव पोरके झालेत. भोजराज बारगळ हे कंठाजी कदम बांडे या सरदाराच्या घोडदळात पंचवीस स्वाराचे नायक होते. त्यांनीच संगोपन करून मल्हाररावांना सैनिकी प्रशिक्षण दिले. आपल्या सैन्य पथकांत नोकरी दिली. मल्हाररावांच्या अंगी असणारी हुशारी, शौर्य व पराक्रम पाहून आपली एकुलती एक मुलगी गौतमाबाई हिच्याशी त्यांचे लग्न करून दिले.

इ. स. 1708 पासून म्हणजेच वयाच्या पंधराव्या वर्षापासून मल्हारराव मामा बरोबर तसेच कंठाजी कदम बांडे या सरदाराबरोबर माळवा व गुजरात प्रांतात स्वाऱ्या करण्यासाठी मोहिमेवर जाऊ लागलेत. प्रथम लहान - लहान लढायांमध्ये शौर्याची कामे केल्यावरून मल्हारराव लवकरच प्रसिद्धीस आले. 1710 ते 1718 च्या दरम्यान उत्तरेतील मोहिमेवर जाण्यास प्रारंभ झाला. ‘फलटण जाऊन होलकर घेऊन येणे’ हा उल्लेख पेशवे दप्तर - 30 ले. 38 व 307 मध्ये इ. स. 1716 मध्ये येतो. याचाच अर्थ 1716 पासून मल्हारराव होळकरांचा पेशव्याशी संबंध आलेला दिसतो असे शिंदेशाहीच्या इतिहासाची साधनेमध्ये आनंदभाऊ फाळके यांनी सुद्धा नोंदवलेले आहे. यावरून मल्हाररावांचा पराक्रम हा इ. स. 1716 च्या आधीपासूनच सर्वत्र निनादत होता असे लक्षात येते. मल्हारराव होळकर व इंदोर निवासी नंदलाल मंडलोई यांच्यात इ. स. 1718 पासूनचा झालेला पत्रव्यवहार उपलब्ध आहे. त्यावरून माळवा प्रांत जिंकण्याचा उद्योग बाळाजी विश्वनाथ पेशव्याच्या हयातीतच मल्हाररावांनी सुरू केलेला होता असे दिसते. इ.स. 1723 - 24 चे दरम्यान मल्हाररावांनी इंदुरास ठाणे दिले असा उल्लेख ऐतिहासिक कागदपत्रात आढळतो. इंदोर जवळील बडवानीचा संस्थानिक मोहनसिंग राणा याने मल्हारराव यांना ससैन्य संस्थानाच्या संरक्षणाची जबाबदारी सोपवली होती. मोहनसिंगाने सैन्य खर्चाकरिता वंशपरंपरागत जहागिर म्हणून नर्मदा किनारी असलेल्या दत्तवाडा हे गाव मल्हाररावांना दिले. 1720 मध्ये बाजीराव पेशव्याने पंधरा हजार फौजेसह बडवानीवर आक्रमण केले असता मल्हाररावांनी अवघ्या चौदाशे फौजेनीशी झुंजत बाजीराव पेशव्याच्या प्रचंड फौजेचा पराभव करून धुव्वा उडवला. नंतर उभय पक्षात मल्हाररावांनीच मध्यस्थी करून तह घडवून आणला. या युद्धाने मल्हारजींची कर्तबगारी पेशव्याच्या नजरेत भरली. जुलै 1720 मध्ये विदर्भातील अकोलाजवळ असलेल्या बाळापूरच्या युद्धात आल्लमअली या दक्षिणेच्या मोगल सुभेदाराची मदत करण्यासाठी पेशव्याने मल्हाररावांची मदत घेतली. दक्षिणेच्या सुभेदारीवर दावा करणाऱ्या बलाढ्य निजामउल्मुल्क याने आल्लमअलीवर आक्रमण केले. बाळापूरच्या लढाईत मल्हाररावांनी बलाढ्य निजामाचा पराभव केला. परंतु आल्लमअली मारल्या गेला. या युद्धप्रसंगी बाजीराव पेशवा हजर होता. परंतु प्रत्यक्षात त्याने युद्धात भाग घेतलेला नव्हता. तो दुरूनच युद्ध बघत होता. मल्हाररावांसारखा पराक्रमी रणबहादूर हीरा आपल्याकडे असावा असे बाजीराव पेशव्यास वाटणे स्वाभाविक होते. ‘कदम बांडे व बाजीराव यांच्या फौजांची एकदा कलागत लागली असता, ती मल्हाररावाने मिटविली, त्यावरून बाजीरावने त्यास बांड्यापासून स. 1721 ते आपणाकडे मागून घेतले. तेव्हापासून त्यांच्या भाग्योदयास प्रारंभ झाला’ असे मत गोविंद सखाराम सरदेसाई नोंदवतात. उत्तरेत स्वराज्याचा विस्तार करायचा असेल तर मल्हाररावांसारख्या दूरदृष्टीच्या मुत्सद्दी - सेनानीचा मोठा उपयोग होईल अन्यथा स्वतः मल्हाररावच उत्तरेत स्वतंत्र बस्तान बसवेल असे बाजीरावाला वाटणे स्वाभाविक होते.’ हे संजय सोनवणी यांचे मत अगदी बरोबर आहे. इ.स. 1721 मध्ये मल्हारराव हे आबाजी पुरंदरे यांस लिहिलेले पत्र उपलब्ध असून प्रसंगोपात बांडे आणि मोहनसिंग राणा यांच्याकडे चाकरी करतांना वितुष्ट निर्माण झाल्याचा उल्लेख आढळतो. या पत्रातून मल्हारराव होळकर यांनी पेशवाईत सेवा मिळवल्याचे दिसते आणि ‘जो धनी चाकर ठेवील त्यांनी इज्जतीनें ठेवावे’ या शब्दातून त्यांचा स्वाभिमान व बाणेदारपणा स्पष्टपणे झळकतो.

मल्हारराव धारच्या मार्गाने मार्च 1723 ला सारंगपूरात पोहचले. गिरधर बहादूर व मल्हारराव यांच्यात सारंगपूरात घणघोर युद्ध झाले. यात गिरीधर बहादूरचा धुव्वा उडवत मल्हाररावांनी विजय मिळवला. या युद्धाने मल्हारजींची कर्तबगारी पेशव्याच्या नजरेत भरली आणि पेशव्याने त्यास आपल्याकडे वळविले. मल्हाररावांनी जे काही साध्य केले ते कोणाच्याही उपकाराने नव्हे तर स्वतःच्या मनगटाच्या जोरावर स्वपराक्रमाच्या बळावरच हे विसरून चालणार नाही. मल्हाररावांना सोबत घेतल्याशिवाय गत्यंतर नाही. अन्यथा तो आपणास साम्राज्य विस्तार करणे तर दूरच. परंतु भविष्यात आपले राज्यही बळकावल्याशिवाय राहणार नाही. हे हेरून मल्हाररावांच्या पराक्रमावर खुश होऊन बाजीराव पेशव्यांनी इ. स. 1725 ला पाचशे घोडे स्वाराची मनसब (सेनापती पद) दिली.

मल्हाररावांच्या पराक्रमावर खुश होऊन 6 ऑगस्ट 1727 रोजी मल्हारराव होळकरांच्या सरंजामाच्या खर्चासाठी बाजीराव पेशव्याने गुजरातमधील 4, माळव्यातील 6 आणि खानदेशातील 1 अशा एकूण 11 जिल्ह्यांमध्ये अकरा जिल्ह्याचे उत्पन्न लावून दिले होते. मल्हाररावांनी इंदोर येथे 26 मे 1728 रोजी स्वतंत्र होळकर राज्याची स्थापन केली. एक संस्थानिक त्यांचा वैभवशाली होळकर राजवंशाचा सुर्योदय व प्रारंभ झाला. माळव्या व्यतिरिक्त सबंध उत्तरेच्या मोठ्या भूप्रदेशाची जबाबदारी मल्हाररावांकडे असल्यामुळे या हेतूनेच मल्हाररावांना सुभेदार असे संबोधले जात असे. तथाकथित इतिहासकारांनी नैराश्यातून पेशवाई प्रेमापोटी सुभेदार मल्हाररावांवर नको ते धादांत खोटे आरोप जाणीवपूर्वक केलेले आहेत. यातूनच एकमुखी व एकांगी इतिहास लेखन करून यांनी पानिपतच्या पराभवाचे खापर हेतुपुरस्सर मल्हाररावांवर फोडले. उपलब्ध पुराव्यांना बगल देत पलायनवादी ठरवण्यापर्यंत वैदिक इतिहासकारांची मजल गेली. महापराक्रमी, मुत्सद्दी, महायोद्धा राजे मल्हाररावांचे चरित्र व प्रतिमा जाणिवपूर्वक मलीन करण्याचा प्रयत्न केला गेला हे विसरता येणार नाही. ■ ■

होमेश भुजाडे
मो. 9422803273

“ विचारपूर्वक केलेली कृती नेहमी फळ देणारी असते. ”

‘वामनदादांचे सांगाती’ उत्कृष्ट मुलाखतसंग्रह

‘वामनदादांचे सांगाती’ हा संवादक बालाजी वाघमारे यांनी महाकवी वामनदादा कर्डक यांच्या आठवणी व कार्य कर्तृत्वाविषयी विविध विचारवंत, मुलाखतकरांनी घेतलेल्या अठरा मुलाखतींचा संकलित/संपादित केलेला ग्रंथ होय. हा ग्रंथ ‘मुक्त मंथन’ प्रकाशनाने नुकताच प्रकाशित केला आहे.

यात डॉ. यशवंत मनोहर, प्रा. रविचंद्र हडसनकर, प्रा. विजयकुमार गवई, प्रमोद वाळके ‘युगंधर’, डॉ. सागर जाधव, डॉ. ऋषिकेश कांबळे, विलासराव जंगले, नारायण जाधव ‘येळगावकर’, डॉ. सा. द. सोनसळे, सुदाम सोनुले, शाहीर डी. आर. इंगळे, संजय रायबोले, डॉ. नारायण कांबळे, सुरेश साबळे, विनोद जोगदंड, ललिता घोडके, गोपीचंद कांबळे ‘विद्यार्थी’ व प्रा. शिवाजी बनसोडे यांचा समावेश आहे.

खरेतर वामनदादा कर्डक म्हणजे डॉ. बाबासाहेबांच्या चळवळीसाठी संपूर्ण आयुष्य वाहून घेतलेले असामान्य व्यक्तिमत्व होय. त्यांनी डॉ. बाबासाहेबांचा विचार सातत्याने तळागाळातल्या माणसापर्यंत आपल्या हयातीत पोहोचविण्याचा प्रामाणिक प्रयत्न केला. डॉ. बाबासाहेब म्हणाले होते की, ‘माझ्या दहा भाषणांचे काम एका गीताच्या माध्यमातून होऊ शकते’ त्यानुसार आंबेडकरी जलशाकारांनी समाज मनात डॉ. बाबासाहेबांचा सामाजिक, प्रबोधनवादी विचार रुजविण्याचा आटोकाट प्रयत्न केला. यात अनेकांचा समावेश आहे. मात्र त्यात सर्वोच्च नाव वामनदादाचेच घ्यावे लागेल. डॉ. बाबासाहेबांविषयी कृतज्ञता व्यक्त करताना संवादक बालाजी वाघमारे यांनी आपल्या मनोगतात म्हटले आहे की, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी आपल्या पुढच्या चिल्ह्या-पिल्ह्यांची परवा न करता इथल्या कोट्यावधी-दीन, दुबळ्यांच्या अंधारलेल्या काळोख्या आयुष्यात सन्मानाचे, स्वातंत्र्याचे चांदणे शिंपडण्याचे काम अहोरात्र केले; म्हणूनच आज माझ्यासारखी मुले शिक्षण घेऊन नोकरीला लागली.’ डॉ. यशवंत मनोहर यांनी वामनदादा कर्डक यांच्याविषयी दिलेल्या मुलाखतीत म्हटले आहे की, ‘डॉ. बाबासाहेब समजावून घेताना वामनदादांनी जो टाटा-बिर्लाचा उल्लेख केला, भांडवल शाहीचा शोषणसत्ताक म्हणून उल्लेख केला आहे, तो उल्लेख डॉ. बाबासाहेबांच्या आर्थिक तत्त्वज्ञानाशी संबंधित आहे. तिथे डॉ. बाबासाहेबांच्या वर्गीय तत्त्वज्ञानाचा संबंध आहे, हे लक्षात ठेवा, असे म्हटले आहे. वामनदादा कर्डक गेल्याचे कळल्यावर ‘तुफानातला दिवा विझला अन् वादळ शमला...!’, अशी प्रतिक्रिया रविचंद्र हडसनकर यांनी व्यक्त केली. वामनदादा यांनी ते आंबेडकरवादी असल्याचे अनेकदा निक्षून सांगितले आहे, त्यामुळे त्यांना मार्क्सवादाकडे झुकले आहे, असे म्हणणे गैर आहे, असे प्रमोद वाळके ‘युगंधर’ यांनी म्हटले आहे. डॉ. सागर जाधव यांनी म्हटले आहे की, ‘महाकवी वामनदादांना समाजाने जेवढे प्रेम दिले आहे तेवढे प्रेम कुणालाही दिलेले नाही.

समीक्षा

दिनेश कोटांगले
मो.9834492541

तर विलासराव जंगले यांनी म्हटले आहे की, ‘वामनदादांची साधी राहणी, कुठलाही बडेजाव नाही, अहंकार नाही, कुठल्याही जिवलग शिष्याच्या घरी स्वतःच्या घरासारखा मुक्त संचार असायचा.’ वामनदादांच्या गीताविषयी डॉ. सा. द. सोनसडे म्हणतात, ‘आपल्या चळवळीत समाजातील प्रत्येक व्यक्तीचे आश्वासक, आंबेडकरवादी सांस्कृतिक चळवळीचे नेतृत्व केंद्र म्हणून माणसे ‘वामनदादां’कडे पाहत होते. शाहीर डी. आर. इंगळे म्हणतात, ‘आंबेडकरी गीतकार म्हणून वामनदादा प्रसिद्ध आहेत. समाजाचे प्रेरणास्थान डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आहेत, अशी कबुली प्रांजळपणे वामनदादा देतात.’ देशातील अनेक ज्वलंत प्रश्नांवर वामनदादांनी गीते लिहिली, पण डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांवरील निष्ठा ढळू दिली नाही. संजय रायबोले म्हणतात, ‘महाकवी वामनदादा कर्डक यांनी असंख्य गीते लिहिली आहेत. ती सर्वच गाणी असो अथवा गझला सगळीच तोलामोलाची आहेत.’ डॉ. नारायण कांबळे म्हणतात, ‘आंबेडकरी चळवळीत प्रबोधन आणि लोकजागृतीचे महान कार्य वामनदादांच्या गीतांनी शायरी आणि कवितेने पार पाडले आहे. वामनदादांच्या गीत काव्याने पुढील अनेकांना कवित्वाची देणगी मिळाली, त्यातून बुद्ध- भीम गीतकार कवी, गायकांची मोठी परंपरा निर्माण झाली. आंबेडकरी लोकगीतांनी साठोत्तरी दलित कवितेच्या उद्यापर्यंतचा कालखंड आपल्या अभिवृत्तीने गाजविला. उत्तम असा हा आविष्कार आहे.’ वामनदादा कर्डक यांच्या कार्यास समाजाने न्याय, सन्मान दिला, असे आपणास वाटते काय? या प्रश्नाचे उत्तर बुलढाणा येथील सुरेश साबळे यांनी दिले आहे, ते म्हणतात की, वामनदादा कर्डक यांच्या गीतांवर, गायनावर समाजाने भरभरून प्रेम केले. मानसन्मान सामाजिक पातळीवर वामनदादांना खूप मोठ्या प्रमाणात मिळाला. परंतु त्याचवेळी एक बाब प्रकर्षाने नोंदवाविशी वाटते अशी की, मराठी साहित्य क्षेत्रात आणि महाराष्ट्र कर्डकांचा एक गीतकार म्हणून तसेच त्यांच्या लेखनकार्याची योग्य प्रकारे शासकीय पातळीवर म्हणावी तशी दखल घेतलेली नाही. वामनदादा कर्डक यांच्या गीत रचनेपैकी आपल्याला कोणकोणती गीते आवडतात? असा प्रश्न विचारल्यावर, वेणू जोगदंड यांनी म्हटले आहे की,
‘भीमा तुझ्या मताचे जर पाच लोक असते,
तलवारीच्या तयांच्या न्याऱ्येचे टोक असते.’
‘मला चिड येत नाही हाच माझा गुन्हा दोष देऊ कुणा, सांगा दोष देऊ कुणा?’ वामनदादांच्या गीताविषयी ललिता घोडके म्हणतात, ‘वामनदादांनी फार मोठा इतिहास निर्माण केला आहे. त्यांनी इतकी गीते निर्माण केली आहेत की, ते जवळपास दहा हजार असतील. ज्या काळात शिक्षणाचा अभाव होता. प्रसारमाध्यम नव्हती, त्या काळात आपल्या समाजाची परिस्थिती तेवढी व्यवस्थित नव्हती. तरीही काकांनी लोकांना शिक्षणाचे महत्त्व सांगितले. काकांचे एक जरी गीत कानावर पडले तर ते गीत लागलीच लोकांमध्ये जायचे आणि ते गीत लोकप्रिय व्हायचे. काकांनी एक गीत लिहिले होते शाळेच्या संदर्भात. ‘शाळेत घाला मूल’ हे गीत खेड्यातील लोकांनी ऐकले आणि या गीतातून प्रेरणा घेतली. यवतमाळ येथील गोपीचंद कांबळे ‘विद्यार्थी’ म्हणतात की, ‘डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या झंझावाती विचारांची खाण असलेले वामनदादा आहे’. महाराष्ट्रातील आंबेडकरी चळवळीचा चालता बोलता इतिहास होता. ते आंबेडकरी विचारांचे एक संदर्भ ग्रंथ होते.

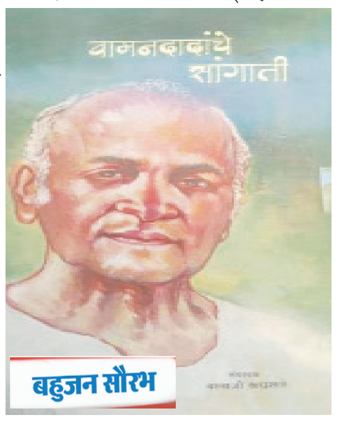

महाकवी वामनदादा आयुष्यभर गीते लिहीत राहिले, ते वाहत्या नदीप्रमाणे चालतच राहिले. डॉ. बाबासाहेबांच्या विचारांचे गीत घेऊन वामनदादा विचारांचे ज्ञान देऊन तथागतांच्या धम्माची सेवा करूनच लोकप्रबोधन करीत होते. सोलापूर येथील प्रा. शिवाजी बनसोडे म्हणतात, ‘वामनदादांची काही गाणी गझल प्रकारात आहेत. पण गझलेपेक्षा त्यांची लोकगीते मनावर अधिराज्य करतात व समाज मनाला जाऊन भेटतात. वामनदादांनी गझल, लेखन केल्याचे संदर्भ दिसत नसले तरी गझल लेखनाकडे दादांचा रोख होता. प्रस्तुत मुलाखत संग्रहाला प्रा. विजयकुमार गवई यांनी प्रस्तावना दिलेली असून महाकवी वामनदादा कर्डक यांच्या भावविश्वात शिरताना विविध मुलाखतकरांचा संक्षिप्त आढावा घेतला आहे. प्रत्येकाला वामनदादांच्या साथ, संगतीचे आपले जीवन जाणिवेने जिवंत व्हायचे, आपल्या शैलीने टिपण्याचा प्रयत्न प्रत्येक मुलाखतकार कसोशीने करताना आढळतो, असे मत व्यक्त केले आहे. प्रस्तुत ‘वामनदादांचे सांगाती’ हा मुलाखतसंग्रह उत्तम असून वामनदादा कर्डक यांचे व्यक्तिमत्व समजून घेण्यास निश्चितच उपयुक्त ठरेल, असा प्रचंड विश्वास वाटतो. त्यामुळे हा मुलाखतसंग्रह प्रत्येकाने आपल्या संग्रही ठेवावा, असाच आहे.

‘वामनदादांचे सांगाती’ (मुलाखत संग्रह)
संवादक - बालाजी वाघमारे, मो.9421450453
प्रकाशक - सुनंदा बोदिले, मो. 9422956909
‘मुक्तमंथन’ प्रकाशन, अमरावती.
मूल्य-200/-, पृष्ठ-124 ■ ■

सभागृह बांधुन जयंती साजरी करू !

11 एप्रिल हा राष्ट्रपिता महात्मा जोतिबा फुले यांचा जन्मदिवस तर 14 एप्रिल हा डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा जन्मदिवस. डॉ. बाबासाहेबांनी तथागत बुद्ध, संत कबीर आणि राष्ट्रपिता जोतिराव फुले या तीन महापुरूषांना गुरु मानले. म्हणूनच 11 एप्रिल आणि 14 एप्रिल या गुरुशिष्यांच्या जयंतीला विशेष महत्त्व असते.

या महापुरुषांची जयंती साजरी करण्यासाठी विविध ठिकाणी बैठका सुरू झाल्या आहेत. एकत्रित येऊन विचार करणे काळाची गरज आहे. नागपूर वाडीतील नागरिकांनी घेतलेला निर्णय प्रेरणादायी आहे.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची जयंती मोठ्या धुमधडाक्यात, भव्यदिव्य प्रमाणात साजरी होत असते. असा सूर बैठकीत होता. तर नव्या पिढीतिल तरुण महात्मा ज्योतीबा फुले यांच्या जयंतीपासून विविध कार्यक्रमाच्या यशस्वीतेसाठी झटत आहेत. आमच्या लेखक वाचक मित्रांनी वाडी नागपूर येथे एका हॉटेलमध्ये स्नेह भोजनकरिता काही मोजक्या मित्रांना बोलविले होते. रात्री 8.00 वेळ दिली होती. पण मी वाडी परिसरात फेरफटका मारण्यासाठी मी 7.00 गेलो होतो. अमरावती रोड वर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर नगर आहे. मेन रोड टच डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा पुतळा आणि मोठा परिसर आहे. त्या परिसरात जयंती उत्सव संदर्भात बैठक होती. वस्तीतील नागरिक मोठ्या प्रमाणावर उपस्थित होते. मी त्यात सहभागी झालो. तेथील उपस्थित लोकांसोबत माझा परिचय नव्हता. पण मी त्या बैठकीची चर्चा ऐकत होतो. एक तरुण बोलत होता. तो म्हणाला, ‘डॉ. बाबासाहेब यांचे देशासाठी योगदान आहे. तर देश-विदेशात लोक डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरवर बोलत आहेत, सांगत आहेत. त्यामुळे इतर राजकीय पक्षांनाही डॉ. बाबासाहेबांचे गुणगान गाणे भाग पडत आहे. ज्या ज्या ठिकाणी डॉ. बाबासाहेबांचे पाऊल पडले आहे, ती भूमी त्यांच्या पदस्पर्शाने पावन झाली आहे. त्यामुळेच त्यांच्या जीवनातील महत्त्वाच्या घटनांवर शासकीय पातळीवर स्मारके बनविण्यात चालना मिळाली आहे. त्यांच्या जीवनातील प्रत्येक क्षण न क्षण आणि कण न कण हा सामाजिक, शैक्षणिक, राजकीय, धार्मिक कार्यासाठीच खर्च झालेला आहे. त्यांची स्मारके भारतातच नव्हे, तर आज जगभर केली जात आहे. अमेरिकेने कोलंबिया विद्यापीठासमोर त्यांचा ‘सिम्बॉल ऑफ नॉलेज’ दाखविणारा पुतळा बनविला आहे. श्रीलंका, जपान, थायलंड इत्यादी देशातही त्यांचे पुतळे उभारले जात आहेत. जग डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या तत्वज्ञानला सलाम करित आहे. कारण ते सामान्यातून जन्माला आलेले असामान्य महामानव आहेत. 1954 साली नेपाळ येथील काठमांडू येथे झालेल्या जागतिक बुद्धधम्म परिषदेमध्ये जगाने त्यांना बोधीसत्व पदवी दिली. त्यांनी आपले संपूर्ण जीवनच सर्व भारतासाठी अर्पण केले होते. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे सुपुत्र रमेश, गंगाधर, राजरत्न आणि इंदू ही चार मुले अल्पवयातच औषध-पाण्यावाचून गेले. परंतु त्यांनी त्याचे दुःख कधी उराशी कवटाळले नाही. त्यांना रामजीबाबांनी मार्ग दाखविला, मीरा आत्याने प्रेम दिले आणि रमाईने शिक्षणासाठी बळ दिले. माईसाहेब यांनी शेवटाच्या क्षणी त्यांना साथ दिली. केवळ अस्पृश्य किंवा मागास समाजासाठीच मुंबईला सिद्धार्थ महाविद्यालय काढले नाही, ते सर्वांना खुले केले. औरंगाबादलाही मिलींद महाविद्यालय काढले, अनेक ठिकाणी वसतीगृहे काढली, तर त्यांनी सर्व समाजासाठीच शिक्षणाची दारे खुली केली. त्यांनी भारताचे संविधान लिहिले. या देशाचा राज्यकारभार त्याप्रमाणे चालत आहे. त्यांनी हे संविधान सर्व भारतीयांसाठीच लिहिले आहे. म्हणूनच प्रास्ताविकेत ‘आम्ही भारतीय लोक’ म्हटले असून ते संविधान आम्ही स्वीकृत करीत आहोत, असे म्हटले आहे. कारण ते खरे भारतीय होते. म्हणूनच ते म्हणाले की, मी प्रथम भारतीय आहे आणि शेवटीही भारतीय आहे. तरीही त्यांच्या देशप्रेमाबद्दल शंका घेतली गेली होती. परंतु आज सर्व नागरिकांना त्यातील फोलपणा लक्षात आला असून त्यांच्याबद्दल प्रेमाची भावना दिसून येत आहे. त्यांनी आपल्याला इशारा दिला की, मी प्रगतीचा गाडा मोठ्या कष्टाने इथपर्यंत आणलेला आहे, तो पुढे नेता आला नाही, तर मागे तरी ओढू नका. जिथे आहे तेथेच ठेवा. आज डॉ. बाबासाहेबांनी आणलेल्या प्रगतीच्या गाड्याची अवस्था ही न सांगितलेली बरी, अशी परिस्थिती आहे. महापुरूष एका विशिष्ट सामाजिक परिस्थितीत जन्माला येतात. अत्यंत प्रतिकूल परिस्थितीशी सामना करीत प्रवाहाच्या विरूद्ध जातात. आपले अंगीकृत कार्य संपले की, या जगाचा निरोप घेतात. डॉ. बाबासाहेबांनी आपल्याला माणूस बनविले. आपल्यातील स्वाभिमान जागृत केला. म्हणून आपण जयंती साजरी करताना पैशाची उधळपट्टी करू नये. या पार्श्वभूमीवर आम्ही येथे मेन रोडवर इतक्या मोठ्या जागी सभागृह बांधले पाहिजे. आपली मोठी इमारत तयार होईल. ज्याप्रमाणे बजाज नगरात करुणा भवन आहे, वर्धा रोड ऊरवेला कॉलोनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर सभागृह आहे. कोतवाल नगर येथील ऊरवेला सभागृह, उत्तर नागपूर लष्करीबाग येथे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मिशन हॉल, बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे सभागृह टेका नाका, कर्मवीर बाबू हरिदास आवळे सभागृह अंगुलीमाल नगर, काटोल रोड वर स्वतंत्र कर्मचारी संघटनेचे सभागृह आहे. आपण वरीलप्रमाणे आदर्श घेतला पाहिजे आणि ट्रस्ट तयार करून डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर पुतळ्याजवळ सभागृह बांधले पाहिजे हीच खरी जयंती आहे. उपस्थित लोकांनी टाळ्यांचा कडकडाट केला. उपस्थित मान्यवरांनी आम्ही धम्मदान देतो. दादा कामाला सुरुवात करा असा पाठिंबा दिला. हा नवा विचार खूप काही सांगून जातो. मी उपस्थित लोकांचे निरीक्षण करित होतो. उपस्थित लोक आपसात चर्चा करित होते. सभागृह झालेच पाहिजे हाच एक मुखी सूर होता. इतक्यात मित्राचा फोन आला आणि मी हॉटेल मधे आलो. मी मित्रासाठी पुस्तके भेट देण्यासाठी आणले होते. पण तिथे मीटिंगमधे उपस्थित असलेल्या सर्व तरुण मित्रांना पुस्तके वाटून दिले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंती बैठकीची चर्चा स्नेहभोजन करतांना मित्रांना सांगितली आहे. सर्व मित्रांनी जयंती साजरी करतांना सभागृह बांधण्याच्या निर्णयाचे स्वागत केले. ■ ■

विलास गजभिये
मो. 9421588901

प्रतिकूल परिस्थितीतून घडलेला कलावंत

सोळा सतरा वर्षापूर्वीची घटना असावी. चिपळूण जवळील एका गावात प्रख्यात गायिका मैनाताई माणिक कोकाटे आणि गायक संगम कासारे यांचा कव्वालीचा कार्यक्रम पाहण्यासाठी गेलो होतो. कार्यक्रम सुरू करण्यासाठी प्रथम संगम कासारे आणि पार्टी यांना निमंत्रित केले. स्टेजकडे जाता जाता गायक संगम कासारे माझ्याजवळ येऊन मला ‘मामा’ अशी आपुलकीने हाक मारून जय भीम आणि सन्मानपूर्वक नमस्कार केला. मामा मी प्रविण मोहितेचा मित्र संगम कासारे. मैनाताई यांनी गायलेल्या तुमच्या गाण्यांच्या कॅसेट, व्हि. सी. डी त तुमच्या गाण्यांना हार्मोनियम साथ आणि कोरस दिलाय सांगितले. आज काही चुकले तर समजून घ्या, सहकार्य करा.

मी ही छान होऊ द्या कार्यक्रम, माझ्या शुभेच्छा आहेत म्हणालो. माझी मोठी अडचण झाली. दोन्हीही कलावंतांनी मला सन्मानपूर्वक स्टेजवर बोलावले, गंमत म्हणजे त्यादिवशी प्रथम टर्न होईपर्यंत दोन पार्टीच्या मध्ये बसून. नंतर खाली उतरून स्टेज समोर न बसता एका बाजूला बसून कार्यक्रमाचा आस्वाद नी आनंद घेतला. अतिशय रंगतदार असा कार्यक्रम झाला. त्यानंतर चिपळूण, गुहागरमध्ये जिथे संगम कासारे यांचे कार्यक्रम असतील तिथे त्यांनी मला बोलावले, मी हजर राहिलो. भाचा प्रविणचा मित्रपरिवार मला प्रिय आहे. सारेच माझा आदर सन्मान करतात त्यातीलच एक संगम देवजी कासारे.

रत्नागिरी जिल्ह्यातील दापोली तालुक्यातील कोंडे हे संगम यांचे जन्मगाव. अत्यंत प्रतिकूल परिस्थितीत जीवन जगलेल्या या कलावंताविषयी मला आदर नी आपुलकी आहे. परिस्थितीशी झगडा देत, आईच्या कष्टाला साथ देत, बंधूंच्या आधाराने चौथीपर्यंत मूळगावी, पाचवी ते सातवी करंजाळी प्राथमिक शाळेत, पुढे एकीकडे शिक्षण, मोलमजुरी, गुरे राखत आईला शेती कामात मदत करत, बंधू काशीनाथ यांच्या साथीने दहावीपर्यंत शिक्षण पूर्ण केले. कधी कधी निसर्ग, काळ आपली परीक्षा घेत असतो. संगम एक वर्षाचे असताना वडिलांचे निधन झाले. घरात कर्ता मोठा भाऊ राहुल नी काशीनाथ पण संगम तेरा वर्षाचा असताना आकस्मिकपणे मोठ्या भावाचे राहुल यांचे निधन झाले. पती नंतर मोठ्या मुलाचे निधन आईला हा मोठा धक्का, आघात होता. बहिणी शेवंता सीता, मीना दिल्या घरच्या. आईने जिद्द सोडली नाही, शेजारच्या संगलट गावात चालत जाऊन लोकांची शेतमजुरी, कधी धुणीभांडी करून कुटुंबाला आधार दिला.

राष्ट्रपाल भा. सावंत
मो. 9403144356

संगमने दहावीनंतर परिस्थितीमुळे पुढील शिक्षणे सोडून गावात पिठाच्या गिरणीत काम स्वीकारले. वयाच्या तेविसाव्या वर्षी आंतर जातीय विवाह केला. पत्नी सुप्रिताची आज मीतीस चांगली साथ लाभली आहे. त्या धार्मिक कार्यात सक्रिय असून भारतीय बौद्ध महासभेच्या नवी मुंबईत केंद्रीय शिक्षिका प्रवचनकार आहेत. सधन कुटुंबातील मुलगी गरिबा घरी आली. भविष्याचा विचार करून मोठा पुतण्या मनोज कासारेकडे मुंबईत बांद्रा येथे नोकरी करिता आले. मुंबईत एका हॉस्पिटल मध्ये नोकरी केली. मात्र दहा वर्ष नोकरी करून ते हॉस्पिटल बंद पडले. पण हिंमत न हरता. मिळेल ते काम करत आपल्या कुटुंबांचा मुलांचा संभाळ करून कुटुंब स्थिरस्थावर केले आहे. एवढ्या सगळ्या अडीअडचणी येऊन सुद्धा हा कलाकार हिंमत न हरता मार्गक्रमण करत आहे आणि आज मराठी, हिंदी, उर्दू कव्वाली गायनात कोकण, विदर्भ, महाराष्ट्रात आणि राज्याबाहेर कार्यक्रम करत आहे. ते स्वतः उत्तम शीघ्रकवी आहेत. कुठलही गीत लिहिले की गेली दहा बारा वर्ष ते आवर्जून मला पाठवत असतात. मामा काय चुकले का बघा. त्यांच्यातील ही विनम्रता खूप भावते. त्यांच्या गायन, काव्य लेखन कले बाबत थोडी माहिती. सहा भावंडात संगम लहान. आई अनुसयाने आपल्या मुलांना परिस्थितीची जाणीव करून दिली. तिने आपल्या मुलाना सामाजिक, धार्मिक, कला कार्यात सक्रिय होण्यास प्रोत्साहन दिले. वाडीत सार्वजनिक कार्यक्रमात वयाच्या तेराव्या वर्षापासून संगम गायन करू लागला. इतर भाऊबंद त्याला साथ देत आणि वाडीतील सर्व जुनीजानती मंडळी आई कौतुक करत असे.

वाडीतील प्रसिद्ध कवी चंद्रकात कासारे यांच्या गीत गायन कार्यक्रमाचा प्रभाव संगम यांच्यावर पडला. प्रथम ते त्यांचीच गीते गात असते. वयाच्या अठराव्या वर्षी त्यांनी प्रथम जुगलबंदी कार्यक्रम पुरुषपार्टी सोबत भोपनचे महेंद्र मोरे यांच्या सोबत केला. बंधू चंद्रकात कासारे यांची गीते होतीच. पण भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे जन्मशताब्दी गीत स्वतः लिहून सादर केले. प्रेक्षकांनी दाद दिलीच. पण प्रतिस्पर्धी गायक मोरे यांनीही जाहिर कौतुक केले.

संगम कासारे

प्रख्यात कवी गायक अरविंद रूके यांनी उत्तम मार्गदर्शन साथ दिल्याचे ते आवर्जून सांगतात. कवीगायक संदीप यादव यांनी बेंजो कसा लावायचा, त्यावर कस गायचे, ताल दूर, राग त्यांनीही रुकेदादासारखे समजावून सांगितले आणि एका गायन स्पर्धेत संगम यांचे गीत गाऊन प्रथम क्रमांक मिळविला आणि तिथेपासून लेखन उत्साह वाढला. तबला वादक प्रकाश कासारे यांचा सहवास त्यांच्यामुळे मराठी, हिंदी, उर्दू कव्वाल यांना कोरस देण्यासाठी जाऊ लागलो. छोटे जानी बाबू, अबू साबा, अल्ताफ राजा, अजीज नाझा, हबीब साबरी, मराठीत लता किरण, सुषमा देवी, मिनाक्षी थोरात, चंद्रमणी घाडगे, बी. टी. कदम, निशा भगत, अजय घाडगे, जनार्दन धोत्रे, प्रभाकर पोखरिकर आणि प्रख्यात गायक आनंद शिंदे अशा दिग्गज यांना कोरस दिला. या सर्वांनी प्रोत्साहन दिले. संगमाने या सर्वांच गायन पाहिले, ऐकले, निरीक्षण केले. आनंद शिंदे, अरविंद रुके यांना आपले गुरु मानले आहे. पहिला सामना स्त्री कलावंतसोबत तो ही प्रख्यात जुनी गायिका शीलादेवी यांच्यासोबत गायला, त्यांनीही बेटा तू गात रहा अशा शुभेच्छा देऊन प्रोत्साहन दिले. बी. टी. कदम यांनीही आपणास योग्य मार्गदर्शन केल्याचे ते सांगतात. गायिका मैनाताई माणिक कोकाटे या उभयतांनी अनेक कार्यक्रम दिले.

त्याचं बरोबर प्रख्यात गायिका चंद्रकला गायकवाड, मिनाक्षी थोरात, दिपाली शिंदे, असटशीला बनसोडे शालिनी शिंदे, सुहासिनी शिंदे, कविता विद्यागर या गायिकांनीही कार्यक्रम प्रोत्साहन दिले. आजवर चारशेपेक्षा जास्त मुकाबले गायले आहेत. कवी एकनाथ माळी, चंद्रकांत निरभवणे, प्रकाश पवार, रमेश येलवे, संघप्रिय कदम, शांती जाधव आणि ज्ञानेश पुणेकर यांनी गीतांची त्यांना साथ दिली आहे. हल्ली ते माझीही गीते गात असतात. ‘बुद्ध विश्वाला मार्गदाता आहे’ या सारख्या अनेक कॅसेट सीडी त त्यांनी गायन केले आहे. त्यांना अनेक मान सन्मान पुरस्कार मिळाले आहेत. दिल्लीतील जगजीवन दास या संस्थेने 2012 सालात सन्मान केला आहे. आपल्याला आर्थिक अडचणीत सम्यक कोकण कला मंच, काही दानशूर व्यक्ती राजेश सावंत, मंगेश सरदार अनिल जाधव, दिपक महाडीक, सुधीर, संजय पवार, संघराज तांबे यांनी आणि इतरानी मदत केल्याचे सांगतात. दोन वर्षापूर्वी मला म्हणाले मामासाहेब माझी गीत पुस्तके रूपाने प्रकाशित करायची आहेत. तुम्ही प्रस्तावना, शुभेच्छा लिहा. मी शुभेच्छा लिहून त्यांची इच्छा पूर्ण केली. अनेकांनी आर्थिक सहकार्य केले वयाच्या सुवर्ण महोत्सवी वर्षात या कवीने स्वतःची ‘संगम काव्यधारा पुस्तक रूपाने प्रकाशित केली आहे. त्यासाठी कवी मंदार कवाडे, सिद्धार्थ साळवी, संतोष गमरे, अमन आढाव मित्र परिवार याचे मार्गदर्शन मिळाले. अतिशय नम्र, शांत, संयमी, पण प्रभावी गायन करणारे संगमजिना सामाजिक चळवळीच भान आहे. त्यांच्या श्रीजीत, हार्दिक मुलांनीही शास्त्रीय संगीतचा अभ्यास केला असून ते ही उत्तम गातात. त्यांचा चिरंजीव हार्दिक उत्तम हार्मोनियम वाजवतो, कोरस करतो आणि उत्तम गातोही. संगम लोकगीत, प्रचार नी प्रासंगिक गीते सुंदर लिहितात. त्यांची संगम काव्यधारा रसिकांनी वाचायला हवी.

‘वर्षानुवर्ष जगलो व्यर्थ
कळला नव्हता आम्हास अर्थ
तुझ्यामुळे झाले जीवन सार्थ
भीमा तूच दिलास आकार
थोर तुझे उपकार’

अशी अनेक गीत बुद्ध, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, फुले, शाहू महाराज, भीमाई, रमाई, सावित्रीमाई, यशोधरा, शिवाजी महाराज यांची जीवन गाथा सांगणारी अभ्यासपूर्ण गीते लिहिणाऱ्या या कवी गायकाने अजून नावलौकिक प्राप्त करावा हीच मंगल कामना. शुभेच्छा! ■ ■

काव्यफुले

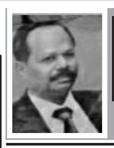

संयोजक : प्रा. भीमराव गायकवाड
मो. 9822507225

स्त्री उद्धारिणी

तूच आमुची सरस्वती
अन तूच आमुची तारिणी

तूच आम्हा घडविले
अन तूच आम्हा सजविले
ज्ञानरूपी दागिन्यांनी
तूच आम्हा मढविले

तूच आमच्या जीवनाला
अर्थ दिला अन सार्थ केले
किती तुझे हे उपकार आई
तुझ्या कर्तृत्वाला उपमा नाही

कसे फिटे हे ऋण तुझे
तूच सांग आम्हाआता
देऊनी या प्राण आमचे
न फेडता येईल पांग तुझे

- जयश्री नरेंद्र धात्रक

मामा अमुचे

समजायला लागले तेव्हापासून,
खेळलो ज्यांच्या अंगा-खांद्यावर
त्यांनाच न्यावे लागले आता,
आम्हाला अमुच्या खांद्यावर
रडलो असता, रूसलो असता,
घेई लहानपणी कडेवर
काम असो ते कुणाचेही,
करण्या असती अग्रेसर
मामा नव्हे ते मित्रच होते,
हक्क होता अमुचा मामावर
मामा आता निघून गेले,
कोरून आठवणी मनावर

- चंद्रकांत सावळकर

लटकवा फासावर

लटकवा फासावर - लढणे सोडणार नाही..
विश्वास श्वासावर - जगणे सोडणार नाही..
व्यवस्थेने कितीदा दिल्या-हाती बंदुका तरी ?
लेखणीने चिरफाड - करणे सोडणार नाही..
धर्मांधांनी पेटविल्या - कितीदा दंगली तरी ?
आता बंधूभावास - जपणे सोडणार नाही..
मनुवाद्यांनी पेरले - कितीही मनसुबे तरी ?
संविधान उद्देशिका - पाळणे सोडणार नाही..
भोगले पिढ्यांनी कितीदा-गुलामीला तरी ?
त्या मुजोर सत्तेला - गाडणे सोडणार नाही..
कुणी कितीही मारल्या - भुलथापा तरी. ?
त्या मत मुल्यास - जागणे सोडणार नाही..
लटकवा फासावर - लढणे सोडणार नाही..

- दिनकर रा. मडकवाडे

नको तिला डे स्पेशल

नको तिला डे स्पेशल
नको तिला एक दिवसीय सन्मान
ती स्त्री असण्याआधी एक माणूस आहे
याचे असू द्या फक्त भान .....
लहानपणापासून तू मुलगी आहे
आणि दुसऱ्या घरची होणारी सून आहे
असे तिच्या मनावर कोरल जात
नियमांचे आणि मर्यादेचे
ओझ तिच्यावर लादल जात...
रंग रूपावरून नेहमी तिला तोलण्यात येत...
असे नको राहू एवढी, नको हसू
असे वारंवार तिला टोकण्यात येत...
कधी आई-बाबांच्या शब्दासाठी तर
कधी नवऱ्याच्याच मान सन्मानासाठी
तिच्या स्वप्नांना मारण्यात येत...
वंशवाढीसाठी आणलेली
तू खेळणी अस तिच्याकडे पाहण्यात येत...
संपूर्ण आयुष्य पणाला लावून
सर्वांना ती सांभाळून घेते
आणि मग हळूहळू
तिचेच अस्तित्व संपण्यात येते...
म्हणूनच म्हणते
नको तिला डे स्पेशल
नको तिला एक दिवसीय सन्मान
ती स्त्री असण्याआधी एक माणूस आहे
याच फक्त असू द्या भान...

- रूपाली महाजन.

नारी शक्ती!!

जननी विश्वाची पंच तत्वांची, तुच सृष्टी चे अद्भुत मंथन,
नारी शक्तीला स्त्री शक्तीला, त्रिवार करतो मी वंदन !

निसर्गाची तू अनोखी देणं, साऱ्या विश्वाच अनमोल लेणं,
रमा सावित्री जिजा होऊन, चंदनापरी जीवन झिजून,
मुर्ती वात्सल्याची, पूर्ती कर्तव्याची सर्व नात्याची कोमल गुंफून,
नारी शक्तीला स्त्री शक्तीला, त्रिवार करतो मी वंदन..

चुल न् मूल हे जुनाट झाले, डाक्टर इंजिनिअर पायलट झाले,
तू देशाचे ललाट झाले, तुझे विश्वच अफाट झाले,
गगण तुला प्रदान, तुझी उंच उडान, तुझ्या नयनात निळेच अंजन,
नारी शक्ती ला स्त्री शक्ती ला त्रिवार करतो मी वंदन.

महामाया तू बुद्ध जन्माची, तूच करुणा मंगल मनाची,
धैर्यरमा तू संकट क्षणांची, तूच झलकारी रणांगणाची,
नित्य मायेची धार, तुझी महीमा अपार तुझे करावे कितीही वर्णन.
नारी शक्ती ला, स्त्री शक्तीला त्रिवार करतो मी वंदन.

-चित्तरंजन चौरे

बाबासाहेब आणि जागतिक महिला दिवस

‘अंधार होता’ तुझ्या जगण्यात
बाबांसाहेबानी आणले तुला प्रकाशात
देऊनी ‘समतेचा व मता’ चा अधिकार
‘अस्मिता’ निर्माण केली तुझ्या जीवनात...1...
क्लारा जेटकीन लढली अधिकारासाठी
बाबासाहेब महिलांच्या उभे राहिले पाठी
देऊन शिक्षणाचा अधिकार हाती दिली पाटी
तर ‘जागतिक महिला दिन’
कोणासाठी....2....
तू गुलामाची होती गुलाम
शिक्षण घेऊन झाली तू मोठी
सारे जग करती तुला सलाम
‘मानव’ म्हणून दिली
तुला पदवी मोठी...3...
व्यक्तिमत्व ही तुझे उजाळून निघाले
बाबासाहेबांनी, हिन्दू कोड बिल आणले
आता घे गगन भरारी तू
जगाने ‘महिलेचेही’ मर्म जाणले....4...

- इंजि. शुद्धोधन बडवणे

घरी गंगा काशी ?

बारा वर्षांनी सजतो
कुंभमेळा सण शुभ
गंगास्नान करी भक्त
पाप धुण्याचाच लोभ
वाटे पवित्र आंघोळ
पुण्य बांधावे पदरी
भोळे जन गंगेकाठी
झोपे ओढून चादरी

मृत्यू झालेत नाहक
प्रयागराजला स्नान
झाला प्रवास अंतीम
गेले निर्दोषांचे प्राण
मौनी अमावस्या दिनी
लोक धावता पडले

नागा पळे जनताही
शव मौनाने रडले
कोणी म्हणे तीस मेले
नसे आकड्यांचा पत्ता
बेवारस किती देह
पैसे कपडे बेपत्ता
जावे अवश्य स्नानास
स्वच्छ ठेवा नदी गंगा

सामान्याची नाही सोय
ओळखावे नेत्या रंगा
तीर्थक्षेत्र आहे घरी
आईबाबा चरणांशी
सेवा करा वार्धक्यात
माय गंगा बाबा काशी...

- डॉ. शील बागडे

शांतीवन येथे 3 दिवसीय विपश्यना शिबिराला आरंभ

52 प्रशिक्षणार्थी सहभागी

वाडी : शांतीवन चिंचोली प्रकल्प फेटरी नजीकच्या डॉ. बाबासाहेब आंतरराष्ट्रीय वस्तुसंग्रहालय शांतीवन बुद्ध विहार परिसरात प्रथमच तीन दिवसीय निवासी विपश्यना शिबिराला उत्तम प्रतिसाद मिळवण्याची दिसून आले. सर्वप्रथम सर्व शिबिरार्थीचे रिटायर्ड मेडिकल ऑफिसर डॉ. आनंद गजभिये व परेश कांबळे यांच्या हस्ते मेडिकल चेकअप करण्यात आले, मंगळवारला या निवासी शिबिराचे विधिवत उद्घाटन विपश्यना शिबिराला मार्गदर्शन करणारे भंते वंदनीय खेमापाल भन्ते लॉग जोंग बुद्धिस्ट शिक्षा केंद्र, नाहरकटिया डिब्रुगढ आसाम यांच्या हस्ते व भारतीय बौद्ध परिषद, शांतीवन चिचोलीचे मुख्य व्यवस्थापक संजय पाटील यांच्या उपस्थितीत संपन्न झाले. या तीन दिवसीय शिबिरात नागपूर व बाहेरील भागातून विविध वयोगटातील 52 महिला पुरुष सहभागी झाले आहेत. पहिल्याच दिवशी भंते यांनी तथागत बुद्ध मूर्तीला अभिवादन करून बुद्ध वंदना अष्टशील देऊन व विपश्यनेचे महत्त्व सांगून शिबिराला प्रारंभ केला. तर आयोजक भारतीय बौद्ध परिषद तर्फे संजय पाटील यांनी प्रशिक्षक वंदनीय खेमापाल भंते लॉग जोंग बुद्धिस्ट शिक्षा केंद्र, नाहरकटिया डिब्रुगढ आसाम यांचा परिचय करून दिला. या तीन दिवसीय शिबिरामध्ये तथागत बुद्धाचे तत्त्वज्ञान, ध्यान साधना, बुद्ध धम्माचे दैनंदिन जीवनात महत्त्व व आवशक्ता, दैनिक जीवनात चिंतामुक्त व शांतीने जीवन जगण्याचा मार्ग, परिस्थितीचे समायोजन, श्वासावर नियंत्रण आदि आनंददायी जीवन जगण्याच्या मार्गावर प्रात्यक्षिक सह उद्बोधन ही करण्यात येत आहे. शांतीवन बुद्ध विहार परिसरात हे निवासी शिबिर यशस्वी करण्यासाठी येथील संजय पाटील, प्रदिप लामसोंगे, परेश कांबळे, साधना हाडके, रेखा भांगे, हिरोशिमा रामटेके, राहुल भैसारे, धर्मपाल दुपारे, दीपाली शेंडे, कोमलदास शेंडे, अश्विनी लोखंडे कार्यकर्ते प्रयत्नशील आहेत.

सुदृढ समाज स्वास्थ्यासाठी बुद्धांचा अष्टांगिक मार्ग : प्रा. घनश्याम धाबर्डे

नागपूर : जेष्ठ नागरिकांच्या आरोग्य विषयक वेगवेगळ्या समस्या असतात. त्यावर वेळीच उपाय न केल्यास आजाराचे गंभीर परिणाम उद्भवतात. साधारणपणे मनुष्याच्या शारीरिक व्याधी पाचन क्रियेतून निर्माण होतात. वाढत्या वयानुसार बद्धकोष्टतेचा त्रास बळावत असतो. त्यावर उपाय म्हणजे नियमित व्यायाम, फायबर युक्त भोजन आणि डॉक्टरच्या सल्ल्यानुसार वेळोवेळी औषधोपचार करणे होय, असे विचार धम्मसंगोष्टीच्या 333 व्या सभेत प्रमुख अतिथी आणि गॅस्ट्रोतज्ञ डॉ. स्नेहल मकेश्वर यांनी व्यक्त केले. डॉ. मकेश्वर यांनी पॉवर पॉइंटवर पोटापासून निर्माण होणाऱ्या विविध आजारचे प्रकार स्पष्ट करून संगितले. पोटाच्या आजारा संबंधित सभेत विचारलेल्या सर्व प्रश्न, शंकांचे समाधान केले. धंतोलीतील जसलीन बिल्डिंगच्या बाजूस असलेल्या 'डॉ. मकेश्वर गॅस्ट्रो क्युअर क्लीनिक' मध्ये पोटाच्या आजाराची सुक्ष्म आणि तांत्रिक तपासणी केली जाते अशी माहिती श्रीराम बनसोड यांनी आपल्या प्रस्ताविकतेत दिली.

प्रत्येक व्यक्तीचे स्वास्थ्य हे सम्यक विचार, सम्यक वाचा, सम्यक आजीविका, सामाजिक वर्तन व कार्यावर अवलंबून असते. निरोगी स्वास्थ्यासाठी तथागत बुद्धांनी आर्य अष्टांगिक मार्ग सांगितला आहे. माणसाने अष्टांगिक मार्गावर वाटचाल केल्यास व्यक्ती शारीरिक, मानसिक आणि सामाजिक आरोग्य सुदृढ ठेऊ शकतो. तथागतांच्या तत्वज्ञानातच मानवी जीवनाचे सुख व समृद्धी दडली आहे, असे विचार कार्यक्रमाचे अध्यक्ष प्रा. घनश्याम धाबर्डे यांनी व्यक्त केले. 19, 20 मार्च 1927 रोजी महाडचा संग्राम घडून आला होता. त्यानिमित्ताने गुरुवार दि. 20 मार्च 2025 रोजी धम्मसंगोष्टीची सभा 'बुद्धिस्ट सेमिनरी, उंटखाना' येथे होणार असल्याचे सभेत जाहीर करण्यात आले. बुद्धगया मुक्ति आंदोलनात प्रत्येकांनी सक्रिय सहभाग नोंदवावा असेही सभेत आवाहन करण्यात आले. सभेत संध्या बनसोड, नमिता सागर नाईक, तेजराज भागवतकर यांचे वाढदिवस साजरे करण्यात आले. सभेला कविता अमोल जाधव, शोभा नागदेवे, लतिका इलमकर, सी. एम. मून, वाय. एस. लिंगायत, रोहिणी मेश्राम प्रामुख्याने उपस्थित होते. रेखा नाईक यांनी सर्वांचे आभार व्यक्त केले.

अस्मिता बुद्ध विहार, नरेंद्र नगर, नागपूर
अध्यक्ष : देवांगिणी कांबळे 9766916610
सचिव: विरेंद्र अंबुलकर 9823094546
विहारात मुलांसाठी कराटे शिबीर उन्हाळी शिबीर, विविध स्पर्धा आयोजित केली जाते. नरेंद्र नगर येथील संविधान दिवस कार्यक्रमांचे 2017 पासुन कार्यक्रम आयोजित केले जातात. त्याची तयारी 3 महिन्यापासून दर शनिवारी दुपारी 4 वाजता सभा या विहारात होतात.
संवाद मित्र, श्रीराम बनसोड, 918208617748

बौद्धांनी व्यापारात उतरावे : चांगदेव शेंडे

नागपूर : स्थानिक सम्यक बुद्ध विहार खामला येथे बौद्ध समाजाचे सक्षमीकरण समस्या व उपाय या विषयावर परिसंवाद आयोजित करण्यात आला. बुद्ध वंदना घेऊन कार्यक्रम सुरु करण्यात आला. परिचय समितीचे सचिव ए. के. पाटील यांनी केला. चांगदेव शेंडे यांनी बौद्धांच्या समस्यावर बोलताना म्हणाले, आपल्या देशात 144 कोटी लोक राहतात. त्यापैकी 30 कोटी लोकांना रोजगार मिळाला असेल सरकारच्या नितीनुसार आता नोकऱ्या लागणे बंद झालेले आहे. संपूर्ण माहिती घेण्यासाठी हा 90 दिवसाचा कोर्स आहे. हा कोर्स केला तर काही तरुण या कामाला लागतील, तर समाज समृद्ध होईल आणि आपण आपल्या समस्या सोडवू शकू. हे पूर्णपणे समजण्यासाठी 5 तासाचे कॅडर कॅम्प करणे गरजेचे आहे. दोन तासाच्या परिसंवादात फक्त थोडक्यात माहिती दिली आहे. त्यांचे परिसंवाद सिकंदराबाद, भोपाळ, भंडारा, गोंदिया, औरंगाबाद, गडचिरोली, नांदेड, येथे झालेले आहेत. सध्या बजरंगनगर येथे दर सोमवारी सुरु आहेत. ज्यांना या शिबिराचा लाभ घ्यायचा असेल त्यांनी बजरंग नगर येथील विहारात 3 महिन्यापासून संध्याकाळी 6 वाजता सुरु असलेल्या शिबिराचा लाभ घ्यावा असे ते म्हणाले.

या नंतर प्रा. धाबर्डे यांनी काही प्रश्न शेंडे यांना विचारले. त्याचे त्यांनी समर्पक उत्तरे दिली. त्याचप्रमाणे चिंचखेडे यांनी सुद्धा प्रश्न विचारले. कार्यक्रमाचे संचालन ए. के. पाटील, तर आभार प्रदर्शन सिद्धार्थ खोब्रागडे यांनी केले.

महत्वाचे

भंते विमलकिर्ती गुणसिरी यांची धम्माधिष्ठित राजकारणावर आज धम्मदेशना

नागपूर : धम्म समता, स्वातंत्र्य व बंधुत्वाची शिकवण देते. संविधान या सामाजिक जीवनमुल्यांवर अधिष्ठित आहे. म्हणून धम्म शासनाच्या साधनापेक्षा वेगळे नाही. यासाठी डॉ. बाबासाहेबांनी राजकीय लोकशाहीचे रूपांतर शक्य तितक्या लवकर सामाजिक लोकशाहीत होण्याचा आग्रह धरला होता. त्याशिवाय लोककल्याणकारी राज्याची संकल्पना पूर्णत्वास येणार नव्हती. आज तशीच स्थिती निर्माण झाल्याने देश अराजकता व हुकूमशाहीच्या वळणावर येऊन ठेपला आहे. हा धोका संपविण्यासाठी धम्माधिष्ठित राजकारण याचीच आज खरी गरज आहे. हे धम्माधिष्ठित राजकारण व्यवहारात उतरविण्यासाठी भंते विमलकिर्ती गुणसिरी यांची 16 मार्च रोजी बानाई सभागृहात दुपारी 2.30 वाजता धम्मदेशना आयोजित केली गेली आहे. या कार्यक्रमाला आंबेडकरी समुहाने मोठ्या संख्येने उपस्थित राहाण्याचे आवाहन मिलिंद पखाले, सुनील सारीपुत्त, नानाजी गायकवाड, एस. के. गजभिये, छाया खोब्रागडे, प्रकाश दार्शनिक, जयंत इंगळे, रंजना वासे, ज्योती आवळे, अस्मिता लोखंडे, विशाल वानखेडे, सुबोध जंगम यांनी केले आहे.

महाबोधी महाविहार मुक्तीसाठी बसपाची राज्यभर निवेदने

नागपूर : बुद्धगया येथील महाबोधी महाविहार संबंधातील बौद्धगया टेम्पल अ‍ॅक्ट 1949 रद्द करून महाबोधी महाविहाराचे प्रबंधन बौद्धांच्या स्वाधीन करावे या प्रमुख मागणीसाठी बहुजन समाज पार्टी चे महाराष्ट्र प्रदेश प्रभारी राजारामजी व प्रदेशाध्यक्ष अ‍ॅड. सुनील डोंगरे यांच्या आवाहनानुसार राज्यातील सर्व जिल्हाधिकारींच्या माध्यमातून राष्ट्रपतींना व बिहार राज्य सरकारला निवेदने पाठविण्यात आली. नागपूरचे निवेदन जिल्हाधिकारी विपिन इटणकर यांच्या माध्यमातून पाठविण्यात आले. नागपुरातील निवेदन जिल्हाधिकारी बिपिन ईटणकर यांना महाराष्ट्र प्रदेश बसपाचे महासचिव पृथ्वीराज शेंडे, नागोराव जयकर, उत्तम शेवडे, जिल्हाध्यक्ष योगेश लांजेवार, महासचिव चंद्रशेखर कांबळे, प्रभारी रंजना ढोरे, राजकुमार बोरकर, सुनंदा नितनवरे यांच्या नेतृत्वात देण्यात आले. याप्रसंगी प्रामुख्याने अभिलेश वाहाने, नितेश कांबळे, उमेश मेश्राम, ताराबाई गौरखेडे, नितीन वंजारी, सावलदास गजभिये, तपेश पाटील, आशिष आवळे, भानुदास ढोरे, सुबोध साखरे, आदि प्रमुख पदाधिकारी व कार्यकर्ते प्रामुख्याने उपस्थित होते.

रामधुन काढुन स्वच्छतेचा संदेश देऊन होळी साजरी

नागपूर : राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांनी होळीच्या निमित्याने समाजातील वाढती विकृती विचित्रपणा पाहुन धुळवडच्या दिवशी गांवा गांवा मधे स्वच्छता करुन आदर्श मानवी नितीमुल्य रुजावी, अभिसरण व्हावे म्हणुन स्वच्छ पोषाख परिधान करुन स्वच्छतेचा संदेश देत रामधुन काढावी असा संदेश दिला.

श्रीगुरुदेव सेवामंडळ नागपूरच्या वतिने गणेश पेठ, रामाजी वाडी, बसस्थानक या भागामधुन संदेश देत रामधुन काढण्यात आली. रामधुनचा समारोप नागपूर आश्रमला करण्यात आला. समारोपीय कार्यक्रमाला प्रसिद्ध विचारवंत जावेद पाशा उपस्थित राहुन होळी कार्यक्रमाचे महत्व सांगितले. प्रा. सुरेंद्र बुराडे यांनी होळीचे ऐतिहासीक महत्व सांगितले. गणेशपेठ पोलीस स्टेशनचे वरिष्ठ पोलीस निरीक्षक मच्छींद्र पंडीत यांनी शुभेच्छा दिल्या. अज्ञानाची होळी करुन विज्ञानाचा स्विकार करावा असे संस्थेचे अध्यक्ष अशोक यावले यांनी मत व्यक्त केले. राजेश कुंभलकर यांनी संचालन तर सुरकार यांनी आभार व्यक्त केले. सचिव विठ्ठलराव पुनसे, सियाराम चावके, संगिता जावळे, मुरलीधर नरड, आनंद माथने, सतिश देशमुख यांनी संदेश पर भजने गायली. रामधुन मधेअसंख्य गुरुदेव प्रेमींनी सहभाग घेतला.

भारतीय बौद्ध महासभेचा बी.टी. एक्ट रद्द करण्याकरीता मोर्चा

नागपूर : भारतीय बौद्ध महासभा आणि वंचित बहुजन आघाडी तसेच नागपूर येथील विविध धार्मिक, सामाजिक, संघटना, भिक्खु, भिक्खुनी, संघ समता सैनिक दल येथील महाबोधी महाविहार बुद्धगया बिहार सरकारच्या बी टी एक्ट 1949 मधुन मुक्त करुन संपूर्ण बौद्धांच्या व भिक्खु संघाचे स्वाधीन करण्याचे मागणीसाठी जिल्हाधिकारी नागपूर यांचेमार्फत मुख्यमंत्री बिहार सरकार यांचा निषेध नोंदविण्यासाठी, संविधान चौक नागपूर येथे संपुर्ण संघटनेचे कार्यकर्ते पदाधिकारी एकत्र येऊन त्रिशरण पंचशील घेऊन धरणा आंदोलन करण्यात आले. संविधान चौक येथुन जिल्हाधिकारी नागपूर यांचे कार्यालयकडे मोर्चा काढण्यात आला. यावेळी बिहार सरकार विरोधात नारे लाऊन निषेध नोंदविण्यात आला. मोर्चा उपआयुक्त पोलिस परिवहन कार्यालयाजवळ रोखण्यात आला. भारतीय बौद्ध महासभेचे विलास उंदीरवाडे, अध्यक्ष, पश्चिम शाखा जे. आर. गोडबोले, अध्यक्ष महानगर जिल्हा शाखा महिला विंग अध्यक्ष पपीता खोब्रागडे, शितल वाघमारे, सरचिटणीस आनंद सायरे, उपाध्यक्ष भगवान कांबळे जिल्हा कोषाध्यक्ष, महानगर नागपूर, फुसाटे, रवि शेंडे, शहर अध्यक्ष वंचित बहुजन आघाडी, अरुण गाडे, अध्यक्ष महासंघ कास्ट्राईब, मो.91 99709 01376 रामटेके बानाई आणि मोर्चाचे प्रमुख नेतृत्व केले, असे इंजि. पद्माकर गणवीर राष्ट्रीय संघटक, भारतीय बौद्ध महासभा तसेच भिक्खु भिक्खुनी संघ, उपासक उपासिका संघ वर्षा धारगावे महिला विंग अध्यक्ष, वंचित बहुजन आघाडी, कांता शेंडे, रमा गोडबोले, सरोज खोब्रागडे, पंचशीला सहारे, गीता जांभूळकर, रमा सोमकुवर, सुधा मेश्राम, बी. के. हिवराळे, गंगाधर कांबळे, डॉ. तक्षील वासनिक, नलीनी खांडेकर, इत्यादींनी नितिश कुमार मुख्यमंत्री, बिहार सरकार यांचे नावे आणि प्रत राष्ट्रपती, भारत सरकार व प्रधानमंत्री भारत सरकारचे जिल्हाधिकारी नागपूर यांना निवेदन देण्यात आली. या नंतर ज्या ठिकाणी मोर्चा थांबला होता तिथे अंजली आंबेडकर, वंचित बहुजन आघाडीच्या नेत्या यांनी मोर्चाला संबोधित केले, त्या नंतर मोर्चा समाप्त करण्यात आला. या मोर्चासाठी सामाजिक, धार्मिक, राजकीय, संघटनांनी सहभाग दर्शविला व सहकार्य केले. त्या सर्वांचे भारतीय बौद्ध महासभा शाखेच्या वतीने आभार व्यक्त करण्यात येत आहे.

विवाह संस्थेने महिलांना गुलाम केले : अशोक सरस्वती

तुळजाभवानी नगर : मानव जेव्हा रानटी अवस्थेत होता तेव्हा टोळी करून राहत होता. टोळीचा प्रमुख स्त्री होती. स्त्रीनेच शेतीचा शोध लावला. समाज मातृसत्ताक होता. परंतु, नंतर विवाह संस्था निर्माण झाली आणि तिने स्त्रियांना गुलाम केले. असे प्रतिपादन बुद्ध विहार समन्वय समितीचे संस्थापक अध्यक्ष अशोक सरस्वती बौद्ध यांनी केले. त्रिरत्न बुद्ध विहार, तुळजाभवानी नगर, वांगी रोड येथे जागतिक महिला दिनाच्या निमित्ताने नगरवासियांच्या वतीने आयोजित कार्यक्रमात ते बोलत होते. प्रथम भगवान बुद्ध व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रतिमेला पुष्पहार अर्पण करून अभिवादन केले. भंते धम्मपाल यानी उपस्थितांना त्रिसरण पंचशील दिले. जागतिक महिला दिनाच्या निमित्ताने नगरातील महिला मंडळाचे अशोक सरस्वती यांच्या हस्ते पुष्प देऊन स्वागत करण्यात आले. नंतर घनशाम साळवे, एन. जी. खंदारे, बाबासाहेब धाबले, उत्तम रणवीर यांनी मनोगत व्यक्त केले. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक शिवभगत यांनी केले, तर अतुल वैराट यांनी संचालन केले. साळवे यांच्या अध्यक्षीय समारोपाने कार्यक्रम संपला. नायबराव पगारे, आशिष वैराट यांनी कार्यक्रम यशस्वी करण्यासाठी प्रयत्न केले. यावेळी महिलांची उपस्थिती मोठ्या प्रमाणात होती.

बौद्ध संस्कृतीच्या समृद्धीसाठी आंबेडकरी कविता हे साधन : अरविंद सुरवाडे

अमरावती : आत्मशोध घेऊन आत्मोद्धार करण्यासाठी या कवितेने उघड उघड बुद्ध विचार स्वीकारून बौद्ध संस्कृती विकसित करण्यासाठी आंबेडकरी कविता लिहिली जाऊ लागली. त्यामुळे बौद्ध संस्कृतीच्या समृद्धीसाठी आंबेडकरी कविता हे महत्त्वाचे साधन असल्याचे प्रतिपादन ज्येष्ठ साहित्यिक अरविंद सुरवाडे यांनी केले. ते अमरावती येथे आयोजित आंबेडकरी काव्यसंगीतीतील परिचर्चेत अध्यक्ष म्हणून बोलत होते.

अरविंद सुरवाडे म्हणाले, आंबेडकरी कवींनी जातक कथा, धम्मपद यासारख्या बौद्ध वाङ्मयात अंतर्भूत असलेली काव्य लक्षणे, काव्यालंकार, रूपके, उपमा, प्रतिमा, दृष्टांत, कौशिकी किंवा सौंदर्यवेध, विदग्धता, लोकधर्मिता, नाट्यधर्मिता इ. वाङ्मयीन संकल्पनांचा अभ्यास करावा. 'आंबेडकरी प्रमाणशास्त्र आणि आंबेडकरी कविता - एक शोध' या विषयावरील चर्चेत सहभाग नोंदवताना चर्चक डॉ. प्रकाश राठोड म्हणाले, आपण लिहितो तो शब्द आपल्याला जगता आला पाहिजे. आपण अनेक वर्षांपासून लिहीत आहोत, बोलत आहोत. पण माणसे पेटत नाही. कारण आपल्या लिहिण्यात आणि जगण्यात आंतर्विरोध आहे. अशी आंतर्विरोधग्रस्त कविता आंबेडकरी प्रमाणशास्त्राची कविता ठरत नाही. आपली कविता प्रश्नांच्या काळजाशी भिडली पाहिजे. प्रश्नांच्या उगमस्थानाला या कवितेने हात घातला पाहिजे. जातीयता आणि धर्मांधतेची दुर्गंधी ज्या क्षितिजातून येत आहे ते क्षितिज या कवितेने नाकारले पाहिजे. ही नकाराची ताकद आपल्याला डॉ. बाबासाहेबांनी दिली आहे. आंबेडकरी प्रमाणशास्त्राची कविता गहन आशयाची कविता असते. संविधान, स्वातंत्र्य आणि देश अडचणीत असताना आंबेडकरी कवितेची जबाबदारी वाढली आहे. शोषणसत्ताकाचा सापळा आणि आंबेडकरी कविता या विषयावर अ‍ॅड. आनंद गायकवाड, भारतीय संविधान मूल्ये आणि आंबेडकरी कविता या विषयावर डॉ. गजानन बनसोड, आंबेडकरी कविता - आशय आणि अभिव्यक्ती या विषयावर प्रा. प्रदीप लोहकरे यांनी चर्चक म्हणून सहभाग नोंदविला. परिचर्चेचे संचलन प्रा. संजय घरडे यांनी तर आभारप्रदर्शन राजेश गरूड यांनी केले.

विविध संघटनांतर्फे महिला दिन साजरा!

टेकऑफ लेडीज क्लब

नागपूर : टेकऑफ लेडीज क्लब उमरेड रोडच्या वतीने जागतिक महिला दिन उत्साह साजरा करण्यात आला. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष डॉ. प्रियतमा दास, उद्घाटक रुबीना पटेल, मार्गदर्शक प्रा. माधुरी गायधनी दुपटे, प्रमुख अतिथी प्रिया घोडमारे, पुष्पा गायधनी नीता ढवळे, कांचन डफरे हे होते. कार्यक्रमाचे उद्घाटक रुबीना पटेल यांनी आजही स्त्रियांची मानसिक प्रगती झाली नाही हे विचार मांडले. प्रमुख मार्गदर्शक प्रा. माधुरी गायधनी यांनी संविधानातील महिलांच्या अधिकार व हक्काबाबत आजही महिला जागरूक नाही ही खंत व्यक्त केली. सांस्कृतिक कार्यक्रमात गीत -गायन, नृत्य (एकल व समूह) महत्त्वाचा आकर्षण म्हणजे टेक ऑफ क्वीन 2025 स्पर्धा आयोजित करण्यात आली होती. या स्पर्धेत द्वितीय पद्मा, लांजेवार तृतीय किर्ती चामलाटे, टेकऑफ क्वीन 2025 ची विजेती पूजा नंदागवळी ही ठरली. उद्घाटकीय कार्यक्रमाचे संचालन ज्योत्स्ना बनसोड व आरती मसराम, प्रास्ताविक प्रीती तिरपुडे, आभार सविता बोकाडे यांनी केले. सांस्कृतिक कायक्रमाचे संचालन सारिका हुसेन यांनी केले. कार्यक्रमाच्या यशस्वीतेसाठी सुचेता कांबळे, अनिता पंधरे, सीमा पैठणकर, शालिनी मेश्राम, मिनू हेडावू, प्रज्ञा कांबळे, पुष्पा नंदनवार, वृंदा खंडारे, करिष्मा समर्थ, मंगला भुरे, शारदा वैद्य, भारती झीलकरवार, नेहा मेटेकर, यामिनी वाट, प्रीती मालवे, ज्योती लिखार, मीनाक्षी चौके, शोभा लिखार, प्रतिभा चनै, हर्षा जैन, शिल्पा चिदंमवार, नीलिमा बाराहाते, ज्योती बनकर, मृदुला वाघ, प्रणाली अहिरकर, दीपा मुजोरिया, अनिता बोरकर, वैशाली बोरकर, अनिता शेंडे, माधुरी पेंदाम, नयना भिसे, संध्या घोडके यांनी परिश्रम केले.

बार्टी

पुणे : बार्टीतील योजना तळागाळापर्यंत पोहोचवण्यासाठी महिलांचे योगदान महत्त्वपूर्ण असल्याचे मत बार्टी संस्थेचे महासंचालक सुनिल वारे यांनी जागतिक महिला दिनानिमित्त आयोजित कार्यक्रमात बोलतांना व्यक्त केले. तसेच त्यांनी बार्टीतील बाहस्त्रोत कर्मचाऱ्यांचे वेतन वाढीबाबत प्रशासकीय पातळीवर कारवाई सुरू असल्याचे सांगून जागतीक महिला दिनानिमित्त शुभेच्छा दिल्या. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर संशोधन व प्रशिक्षण संस्था (बार्टी) पुणे येथे भारतीय महिलांचे मुक्तीदाते डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रतिमेस विभागप्रमुख वृषाली शिंदे यांच्या हस्ते पुष्पहार अर्पण करून विनम्र अभिवादन करण्यात आले. यावेळी प्रकल्प व्यवस्थापक सारिका थोरात, सुमेध थोरात, नितिन सहारे यांनी शुभेच्छा व्यक्त केल्या. उमेश सोनवणे, रविन्द्र कदम, अनिल कारंडे, दादासाहेब गिते, लेखाधिकारी योगिता झानपुरे यांच्यासह बार्टी संस्थेतील अधिकारी व कर्मचारी उपस्थित होते. संचलन वैशाली खांडेकर यांनी केले. आभार रामदास लोखंडे यांनी मानले.

तथागत बुद्ध विहार प्रेरणानगर

नागपूर : तथागत बुद्ध विहार समिती प्रेरणानगर येथे जागतिक महिला दिन साजरा करण्यात आला. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष प्रा. नाना शेंडे, अतिथी -देवगडे, प्रमुख वक्ते डॉ. सरोज डांगे, अ‍ॅड.स्मिता कांबळे हे होते. महिला दिन साजरा होतो. पण महिलांना डॉ. बाबासाहेबांचा विसर पडतो असे आपल्या वक्तव्यात अ‍ॅड. स्मिता कांबळे यांनी मांडले. तर जागतिक पातळीवर अनेक स्त्रियांनी आपापल्या हक्कांसाठी आंदोलने केली व त्या यशस्वी झाल्या असे वक्तव्य सरोज डांगे यांनी केले. महिला दिनानिमित्त सुनंदा रायपुरे, जयश्री गणवीर, शांता कांबळे, निर्मला गजभिये, सुरेखा शंभरकर, प्रीती तिरपुडे यांना समितीच्या वतीने सन्मानित करण्यात आले. याप्रसंगी सुनंदा रायपुरे यांच्या धम्म वर्गातील चिमुकल्यांनी महापुरुषांच्या जीवनावरील गीते अभिनयाच्या माध्यमातून सादर केली. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक डॉ. विलास ढबाले, संचालन रिधिमा लोखंडे व आभार खोब्रागडे यांनी मानले.

कलावंत विचार मंच

नाशिक : जागतिक महिला दिन निमित्ताने कलावंत विचार मंच, कमल फिल्म प्रोडक्शन व कमल म्युझिक मराठी यांच्या संयुक्त विद्यमाने सामाजिक, राजकीय, सांस्कृतिक, शैक्षणिक, कला, क्रीडा, वैद्यकीय अशा विविध क्षेत्रांमध्ये उल्लेखनीय कार्य करणाऱ्या महिलांचा पुरस्कार वितरण सोहळा प.सा. नाट्यमंदिर, नेहरू गार्डन शेजारी, शालिमार, नाशिक येथे प्रमुख पाहुणे अभिनेत्री प्रांजली बिरारी नेवसकर, अ‍ॅड. सुवर्णा शेवाळ, अध्यक्ष सुनिल मोंढे यांच्या उपस्थितीत सन्मान महिलांचा पुरस्कार वितरण सोहळा संपन्न झाला. यात वैद्यकीय क्षेत्रातील पुरस्कार डॉ. पुष्पलता इंगळे, नाशिक, कृषी क्षेत्रातील पुरस्कार तारा भाऊसाहेब येळवंडे, अहिल्यानगर, सांस्कृतिक क्षेत्रातील पुरस्कार चारुलता राज पावसेकर, यवतमाळ, सांस्कृतिक क्षेत्रातील पुरस्कार प्रिया प्रमोद दामले, पुणे, सांस्कृतिक क्षेत्रातील पुरस्कार नाट्य कलावंत अंजली विठ्ठल गादे, लातूर, शैक्षणिक क्षेत्रातील पुरस्कार आशा वसंत शिंदे, मुंबई, शैक्षणिक क्षेत्रातील पुरस्कार डॉ. संजीवनी दादाजी जगताप, नाशिक, सामाजिक क्षेत्रातील पुरस्कार विजय पोपट जाधव, नाशिक, सामाजिक क्षेत्रातील पुरस्कार मंजुषा टेमझरे, अकोला, सामाजिक क्षेत्रातील पुरस्कार वैजयंती श्रीकृष्ण सिन्नकर, सामाजिक क्षेत्रातील पुरस्कार सविता धनंजय चतुर, नाशिक, सन्मानार्थि साहित्यिक क्षेत्रातील सन्मान दिपाली सोसे, अकोला, कवी क्षेत्रातील सन्मान कवयित्री शैलजा करोडे, मुंबई, नृत्य क्षेत्रातील सन्मान शिल्पा शाहीर, नागपूर, अभिनय क्षेत्रातील सन्मान कल्पना वाढे, पुणे, सामाजिक क्षेत्रातील सन्मान सुनीता भालेकर, मुंबई, सामाजिक क्षेत्रातील सन्मान अ‍ॅड. सोनाली सूर्यवंशी - सोनवणे, नाशिक, सामाजिक क्षेत्रातील सन्मान सुप्रिया रमेश गवळे, नाशिक, अभिनय क्षेत्रातील सन्मान बेबीजान पठाण, पुणे, साहित्यिक क्षेत्रातील सन्मान चैताली वरघट, अकोला, सामाजिक क्षेत्रातील सन्मान क्षितिजा खटावकर, नाशिक यांना प्रमुख पाहुण्यांच्या उपस्थितीत पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले. यामध्ये सुनिल मोंढे यांच्या हस्ते पाहुण्यांचे स्वागत करण्यात आले. तसेच संचालन वैजयंती सिन्नरकर यांनी केले. आभार लावणी सम्राट शिल्पा शाहीर यांनी मानले.

काव्यप्रेमी शिक्षक मंच

नागपूर : काव्यप्रेमी शिक्षक मंच नागपूर जिल्ह्याने आयोजित केलेला जागतिक महिला दिन बारा तारखेला उत्साहात साजरा झाला. यावेळी कविसंमेलन आणि सांस्कृतिक कार्यक्रमाचे आयोजन केले होते. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी बहुजन सौरभ पेपरच्या स्तंभलेखिका माधुरी गायधनी दुपटे होत्या, तर उद्घाटक युवा पिढीच्या मार्गदर्शक सपना चोपडे होत्या, प्रमुख पाहुण्या म्हणून ज्येष्ठ सामाजिक कार्यकर्त्या विजयाताई धोटे होत्या तर बहुजन सौरभ पेपरच्या निवासी संपादिका संध्या राजूरकर व काव्यप्रेमी शिक्षक मंचच्या नागपूर जिल्हा अध्यक्ष निशा खापरे यांची विशेष उपस्थिती होती. कार्यक्रमाचे प्रस्ताविक निशा खापरे यांनी केले. संचालन कोकिळा खोदनकर यांनी केले, तर आभार रेखा सोनारे यांनी मानले. अपर्णा कल्लावार, अर्चना कोहळे, रेखा सोनारे, कोकिळा खोदनकर, सुचिता कुनघटकर यांच्या सहकार्याने महिला दिनानिमित्त संपन्न झालेले कविसंमेलन व सांस्कृतिक कार्यक्रमात हर्षा वाघमारे, विद्या निनावे, डॉ. शील बागडे, प्रणोती कळमकर, वसुधा येनकर, अर्चना चंदनखेडे, वैशाली मुलमुले, शितल बोढे, सुनीता रामटेके, प्रतिभा सहारे, दशरथपंत अतकरी, धर्मराज बोलधने, हरिदास गौतम, श्रद्धा बुरीले, विद्या टोंगसे, यांनी सादरीकरण केले.

बहुजन सौरभ प्रकाशक, संपादक, मालक, मुद्रक सिध्दार्थ जीवन कांबळे यांनी देश प्रेस पब्लिकेशन, E-30/2, इंडस्ट्रीयल एरिया, सोनेगाव (सीम), हिंगणा, एम.आय.डी.सी., नागपूर - 440016 येथे मुद्रित केले व 9/2, स्वराज कॉलनी, मेडिकल कॉलेजच्या मागे, नागपूर-440027, येथे प्रकाशित केले. RNI No. MAHMAR 2020/84035 Printed, Owner by Siddharth Jiwan Kamble, Publisched at 9/2 Swaraj Colony, Behind Medical College, Nagpur 440027, Printed at M/S Desh Publication, E-30/2, Industrial Area, Sonegaon (SEEM), Hingna, MIDC, Nagpur-440016, Editor Siddharth Jiwan Kamble Email: bahujansaurabh@gmail.com Mobile: 9422860648